

Onsdagen den 15 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Onsdagen den

15 maj 1974

*Organ för främjande av import från u-länderna***§ 1 Organ för främjande av import från u-länderna**

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 7 i anledning av proposition 1974:57 med förslag till inrättande av ett organ för främjande av import från u-länderna, jämte motioner.

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! Låt mig först säga att jag helt delar propositionens uppfattning om det angelägna i att det svenska utvecklingssamarbetet vidgas även till det område som det föreslagna biståndsorganet skall företräda. Det är också angeläget dels att denna verksamhet kommer de länder till godo som verkligen behöver den, dels att den från början får en så god start som möjligt. För att säkra detta har vi i motionen 1667 föreslagit att ländervalet under de första tre åren begränsas till de länder med vilka Sverige redan har ett fungerande utvecklingssamarbete. Vi har gjort detta mindre med tanke på det bibliska ordet: "Den som har, åt honom skall varda givet." Det har skett med hänsyn till att det på flera ställen i propositionen uttryckligen sägs att verksamheten är ny och att den under tre år framåt skall ha karaktär av försöksverksamhet. Det påpekas också att det gäller en blygsam början.

Både i fråga om pengar och beträffande personal är resurserna för det nya biståndskontoret begränsade. Det finns därför skäl att diskutera verksamhetens omfattning under försöksperioden. Man kan göra en jämförelse t. ex. med förhållandena i Holland, där för motsvarande organ de administrativa kostnaderna betrids av medel från utrikesdepartementets allmänna budget. Därtill har detta organ ett särskilt anslag på 2,5 miljoner holländska floriner för att finansiera olika projekt. Den holländska florinen noteras för dagen i 1:65 kronor. Det svenska biståndskontoret får en totalbudget på 1,2 miljoner svenska kronor. Inom denna ram förfogar man för projekt över den blygsamma summan av 300 000 svenska kronor.

Till saken hör också att det svenska kontoret och dess verksamhet helt skall bekostas av biståndsmedel. Organet skall enligt propositionen vara "ett serviceorgan för att tillmötesgå u-ländernas behov. Även om ett nära och förtroendefullt samarbete med importhandeln och dess organisationer är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt arbete har organet inte till uppgift att betjäna svenska kommersiella intressen". Med hänsyn till sistnämnda förhållande har vi ansett det riktigt att begränsa verksamhetens omfattning under försöksperioden. Verksamheten är ny. Det gäller att pröva sig fram och finna de rätta formerna innan man kör

för fullt. Det är från den synpunkten som vi väckt förslaget att verksamheten under försöksperioden endast inriktas på programländerna.

Efter försöksperioden föreslås en allmän utvärdering av verksamheten. Givetvis måste gjorda erfarenheter utvärderas och nyttiggöras, men vi anser inte att man skall låta tre år gå. De erfarenheter som görs bör läggas fram i årliga redovisningar, som givetvis bör kunna få betydelse för verksamhetens inriktning och omfattning. Att verksamheten efter försökstiden bör bli betydligt mer omfattande är naturligt, men då måste också de resurser som ställs till förfogande ökas väsentligt både i fråga om personal och när det gäller pengar.

Vårt förslag om parlamentarisk representation i den rådgivande nämnd som föreslås hänger samman med verksamhetens icke-kommersiella karaktär. Insyn i verksamheten skapas bäst på detta sätt. Dessutom bidrar en parlamentarisk representation till en vidare förankring av det svenska utvecklingssamarbetet, vilket långt ifrån är oväsentligt när det gäller detta nya verksamhetsområde, där ju allmänheten direkt berörs genom de exportvaror som efter hand kommer in på den svenska marknaden.

Herr talman! Jag kommer inte att yrka bifall till motionen utan har endast närmare velat klargöra de skäl som ligger bakom densamma.

Herr LANGE (s):

Herr talman! Jag vill bara säga med anledning av vad som nu anförts att utskottet har övervägt om någon begränsning av det slag som förordas i motionen verkligen skulle vara lämplig och funnit att så knappast kan vara fallet. En sådan begränsning skulle av andra länder kunna betraktas som en rent diskriminatorisk verksamhet, och framför allt är det här nya organet att betrakta såsom nära samarbetande med – ja, nästan ett regionalt kontor till – det internationella handelscentret i Genève och där finns ingen sådan begränsning. Jag tror att det skulle uppstå betydande svårigheter, och det har utskottet också sagt, om den begränsning som här är ifrågasatt till programländer vidtogs.

Vi får väl avvakta erfarenheterna under den första verksamhetstiden och återkomma till frågan sedan, men i nuvarande läge har utskottet sålunda inte kunnat biträda motionärernas önskemål. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru FREDGARDH (c):

Herr talman! Låt mig som ett kort genmäle till herr Lange säga att med den utrustning i fråga om ekonomiska medel och personal som det nya biståndskontoret får kommer det ändå att nödgas göra begränsningar i sin verksamhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

Nr 8 i anledning av propositionen 1974:114 angående godkännande av överenskommelse om ändring i samarbetsöverenskommelsen den 23 mars 1962 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige

Socialförsäkringsutskottets betänkande

Nr 22 i anledning av propositionen 1974:118 med förslag till lag om extra studiemedel för andra halvåret 1974

Socialutskottets betänkanden

Nr 18 i anledning av motioner om föräldrautbildning

Nr 19 i anledning av motion om apoteksservice under jourtid

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 Anslag till folkhögskolor

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 21 med anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till folkhögskolor jämte motioner.

I propositionen 1974:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) hade Kungl. Maj:t under punkterna G 8–G 10 (s. 409–424) föreslagit att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisade

1. till Bidrag till driften av folkhögskolor ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor,
2. till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor,
3. till Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor ett reservationsanslag av 2 450 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:114 av herr Henmark (fp),

1974:296 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, c, m) vari hemställdts att riksdagen vid behandlingen av förslagsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor beslutade anslå ett med 200 000 kronor förhöjt belopp som gav folkhögskolorna rätt att ta i anspråk lärartimmar inom den tilldelning som nu gällde för skolorna för samordningstjänster inom vuxenutbildningen,

1974:756 av fru Marklund m. fl. (vpk) vari hemställdts att riksdagen vid behandlingen av förslagsanslaget Bidrag till driften av folkhögskolor beslutade om sådan samplanering eller konsulentverksamhet inom vuxenutbildningen som föreslagits av skolöverstyrelsen och härför anvisade 200 000 kronor,

1974:1046 av herrar Karlsson i Mariefred (c) och Korpås (c),

1974:1047 av herr Karlsson i Mariefred m. fl. (c) vari hemställdts att

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

riksdagen för möjliggörande av den i motionen angivna formen av samplaneringsfunktioner inom vuxenutbildningen till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1974/75 anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kronor förhöjt förslagsanslag,

1974:1381 av herr Jonsson i Alingsås m. fl. (fp, s, c, m) vari hemställdes att riksdagen beslutade ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande dimensionering och lärartäthet,

1974:1382 av herr Korpås m. fl. (c, fp) samt

1974:1387 av fru Marklund m. fl. (vpk) vari hemställdes

1. att riksdagen med avslag på förslag i statsverkspropositionen om en dimensionering av verksamheten vid Samernas folkhögskola till 3 110 elevveckor beslutade att låta frågan om kursvolym stå öppen tills vidare,

2. att relationstalet 4,0 för lärartäthet fastställdes för såväl slöjd- som språkundervisning.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1046,

2. att riksdagen med anledning av motionerna 1974:296, 1974:756 och 1974:1047 beslutade om försöksverksamhet med samordnings-tjänster i enlighet med vad utskottet förordade,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1382,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:114,

5. att riksdagen beträffande relationstal för bestämning av statsbidrag till Samernas folkhögskola i Jokkmokk skulle bifalla propositionen 1974:1 och avslå motionerna 1974:1381 och 1974:1387 i denna del,

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1974:1 samt med bifall till motionerna 1974:296, 1974:756 och 1974:1047 i vad de avsåg medelsanvisningen till Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 135 200 000 kronor,

7. att riksdagen beträffande grunder för beräkning av extra statsstöd till Samernas folkhögskola i Jokkmokk skulle bifalla propositionen 1974:1 samt avslå motionerna 1974:1381 och 1974:1387 i denna del,

8. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:1 samt med avslag på motionerna 1974:1381 och 1974:1387 i vad de avsåg medelsanvisningen till Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 2 450 000 kronor,

9. att riksdagen till Bidrag till byggnadsarbeten vid folkhögskolor för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande relationstal för bestämning av statsbidrag till Samernas folkhögskola i Jokkmokk av fru Lantz (vpk) och herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till propositionen 1974:1 och motionerna 1974:1381 och 1974:1387 i denna del beslutade att statsbidrag skulle utgå i enlighet med vad reservanterna förordade,

2. beträffande extra statsstöd till Samernas folkhögskola i Jokkmokk

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

av fru Lantz (vpk) och herr Jonsson i Alingsås (fp) som ansett

dels att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1974:1 samt med bifall till motionerna 1974:1381 och 1974:1387 i denna del beslutade i enlighet med vad reservanterna förordat,

dels att utskottet under 8 vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 7 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1974:1 samt motionerna 1974:1381 och 1974:1387 i vad de avsåg medelsanvisningen till Bidrag till engångsanskaffning av utrustning m. m. till folkhögskolor för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 2 465 000 kronor.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Folkhögskolan skall ge bildning och utbildning — två begrepp som hör nära samman. Den måste kunna ge grundkunskaper åt dem som aldrig har fått chansen att gå mer än sex eller sju år i skolan, och den måste kunna ta emot dem som vill studera ända upp på universitetsnivå, för att tentera eller för att få en allmänorientering. Detta fordrar att man håller kvar den frihet som nu finns i fråga om att utforma kurs- och läroplaner men också att man känner ansvar för att motsvara krav som kan ställas av exempelvis mottagande skolor, där de studerande vill fortsätta. Det kräver en skola med möjlighet till olika kurslängd, med möjlighet att gå ifrån den gängse indelningen av studerande i klasser och med en stark vilja att tillgodose den enskilda individens behov och möjligheter till vidareutveckling.

Enligt min uppfattning bör folkhögskolan finnas med som ett värdefullt alternativ för studerande ungdomar och vuxna. För många av dessa är folkhögskolan — oftast i internatform — den bästa och kanske enda möjligheten att få studera. Det kan gälla dem som har familj och inte får studiero hemma, det kan gälla ungdomar som behöver komma hemifrån men ändå är i behov av socialt stöd, och det kan gälla dem som av olika skäl upplever andra studievägar som stängda.

Förutom kunskaper ger folkhögskolan social träning. De studerande har stora möjligheter att träffas utanför lektionstid, att komplettera samtal som förs i studiegruppen med andra gruppsamtal om exempelvis livsåskådningsfrågor. Man har goda möjligheter att lära sig lyssna till andras åsikter och övertygelser, att öva sig i att argumentera för sina egna idéer. Man kan delta i ämnen som kanske inte har lika lätt att göra sig gällande i andra skolformer, såsom konsthantverk, dramatik, kulturorientering, framtidsforskning, lyrik.

Ungefär hälften av alla folkhögskolor ägs av olika folkrörelser. Både dessa skolor och andra kan stå till tjänst för olika organisationers kurser, längre eller kortare. I själva verket fungerar de flesta folkhögskolor som kursgårdar under delar av året och har rätt lång erfarenhet på det området.

De kortare ämneskurserna har kraftigt expanderat de senare åren. Hela ökningen av antalet studerande vid folkhögskolor kommer från skilda ämneskurser av olika längd. Nära 34 000 elever deltog i denna kortkursverksamhet förra året. I de långa vinterkurserna om 34 veckor var antalet

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

kring 13 500. Även om man innevarande år har förmärkt att det sviktar i tillströmningen till långkurserna, torde dessa ändå för avsevärd tid framåt vara något av folkhögskolans ryggrad.

Den frihet som folkhögskolan har rymmer ett stort värde i sig, inte minst pedagogiskt där man kan pröva nya metoder i undervisningen. En ökad individualisering kännetecknar många skolors sätt att arbeta. Det ger stora möjligheter att anpassa de speciella behov som de vuxenstudera-
nde i denna skolför-
m har.

Som tidigare antytts är de studerande på folkhögskolorna ofta familjeförsörjare, kanske ensamstående föräldrar, människor utan arbete, människor som av olika skäl slagits ut i det ordinarie skolsystemet. Därför är behovet av kurativa insatser inte mindre än i andra skolformer.

Vår fasta övertygelse att folkhögskolan är ett värdefullt alternativ för vuxna studerande innebär att man fortlöpande måste följa upp de ekonomiska villkoren för skolorna och se till att driftbidragen anpassas till den service som skolorna kan och vill ge.

På väsentliga punkter råder det enighet inom utskottet om folkhögskolans betydelse för utbildning och folkbildningsarbete. Jag noterar tacksamt skolöverstyrelsens förslag – som vi följt upp i motioner från oppositionen – om ett anslag för att möjliggöra omvandling av lärartimmar för samplanering inom vuxenutbildningen. Den resursförstärkning det rör sig om belöper sig till 200 000 kronor. Det kan synas som ett alltför litet tillskott, men ett bifall till detta förslag har en principiell räckvidd som är av stort värde för folkhögskolornas arbete.

Nytt från nästa läsår är utskottets tillstyrkan av övningslärares möjlighet att inräkna handledning av studiecirkel i sin undervisnings-
skyldighet. Det kommer säkerligen att innebära en god förstärkning av vuxenundervisningen när det gäller att utveckla de estetiska och kulturella ämnena inom folkbildningsarbetet.

I ett avsnitt delar sig utskottet. Det gäller villkoren för Samernas folkhögskola. Jag skall här slutligen något beröra de två reservationer som fogats till utbildningsutskottets betänkande och som föreslår en alternativ hemställan avseende denna folkhögskola.

I motionerna 1974:1381 och 1387 behandlas på i sak likartat sätt behovet av ett i förhållande till propositionen ökat statligt stöd till Samernas folkhögskola på två punkter. Bakom motionerna står representanter för alla riksdagspartier och jag beklagar att den enigheten icke kunde fullföljas i utskottet, en sak som kammaren dock har anledning och möjlighet att rätta till. Det gäller dels lärartäthetsstalet för samiska språket, dels antalet statsbidragsberättigade elevveckor. Motionernas förslag tar i allt väsentligt fasta på sameutredningens avgivna betänkande angående Samernas folkhögskolas framtid.

Utredningen byggde sitt förslag till ett ökat statligt stöd på två delvis olika grunder. Den ena är skolans unika roll som mötesplats för två olika kulturer eller, som utredningen formulerade det, skolans tvärkulturella betydelse. Den andra är att samerna i sin egen folkhögskola har möjlighet att få utbildning i samiska ämnen, och då i första hand i språket eller rättare sagt språken, eftersom de tre dialekterna är så olika varandra, samt i sameslöjden. Sameutredningen fann efter sina utredningar att

skolan borde dimensioneras för 3 400 elevveckor.

I propositionen har utredningens förslag tillgodosetts utom i vad gäller dimensioneringen och lärartätheten för språkundervisningen. På båda dessa punkter sker det tyvärr avsteg som kan få ytterst allvarliga konsekvenser för skolans möjligheter att verka som det samiska skol- och kulturcentrum som den i dag är. Det kan med andra ord sägas att propositionen tillgodoser det tvärkulturella motivet medan utredningens motiv om skolan som ett centrum för samisk undervisning har blivit borttappat.

Vi skall komma ihåg att det bland framför allt de äldre samerna finns många som bestått med så dålig skolundervisning att de varken kan skriva eller läsa sitt modersmål. I vissa fall är motsvarande kunskaper i svenska bristfälliga. Samerna har därför alla tvåspråkighetens problem. Om utskottsmajoritetens hemställan vinner kammarens bifall kommer den situationen att uppstå att den svenska riksdagen erbjuder dessa människor möjlighet att reparera bristfälligheter i den tidigare dåliga svenskundervisningen. Samtidigt får de inte möjligheter att lära sig sitt eget modersmål.

Propositionens förslag om högre lärartäthetstal för sameslöjden är självfallet mycket positivt och riktigt. Det är bara att beklaga att man så att säga "valde fel" när man höjde talet för slöjden och inte för språket, allra helst som det här skall ske undervisning på i praktiken tre olika språk: nord-, syd- och lulesamiska.

Detta, herr talman, är motivet till att vi funnit det befogat att reservera oss mot utskottets skrivning i denna del. Det måste vara vår skyldighet att ge samerna, som den enda ursprungliga etniska minoritetsgruppen i Sverige, en praktisk möjlighet att lära sig sitt eget modersmål. Med hänvisning till detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

I fråga om dimensioneringen är det i propositionen och i utskottets hemställan förutsatta taket för skolan mycket olyckligt. Givetvis är detta formellt sett inget tak, men i praktiken kommer det att fungera som ett sådant. Redan nu, alltså innan ens riksdagen har fattat beslut i frågan, har skolöverstyrelsen inför den kommande utbyggnaden av skolans lokaler till skolans ledning redovisat ett förslag, baserat på de i propositionen föreslagna 3 110 elevveckorna. Det skall för övrigt anmärkas att skolan i dag före utbyggnaden har ca 3 600 elevveckor. Det i sameutredningen föreslagna taket på 3 400 elevveckor är satt för att ge skolan en trygg ekonomi. Även om en viss övre gräns för antalet elevveckor i princip förefaller vara en tväksam åtgärd kan skäl tala för att det i fråga om beräkningen av statsbidragsdelen anges en viss nivå. Denna får dock inte vara någon för all framtid spikad övre gräns, och i vart fall skall den inte sättas så lågt att nuvarande verksamhet skall behöva skäras ned. Det riktiga i dagens läge måste därför vara att inte binda sig i fråga om dimensioneringen på sätt som framgår av utskottets skrivning.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall också till reservationen 2.

I detta anförande instämde herr Carlsson i Vikmanshyttan (c).

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Det känns bra att kunna konstatera att riksdagen någon gång kan ta loss en liten bit av en fråga som håller på att utredas och fatta ett angeläget beslut. I dag kan detta ske på basis av utbildningsutskottets i år enhälliga förslag om att 200 000 kronor anvisas för försöksverksamhet med samordningstjänster i enlighet med vad skolöverstyrelsen begärt och i enlighet med vad som tidigare också har förts fram motionsvägen, bl. a. från mitt parti.

Så långt är jag alltså mycket nöjd med vad som står i utbildningsutskottets betänkande nr 21. Däremot beklagar jag, precis som herr Jonsson i Alingsås gjorde nyss, att utskottets majoritet inte funnit anledning att beakta vad som anförs i motionerna 1381 och 1387 till årets riksdag om lärartäthet och dimensionering av verksamheten vid Samernas folkhögskola i Jokkmokk. Utskottet följer här förslaget i statsverkspropositionen att det särskilda statliga stödet skall beräknas utifrån 3 110 elevveckor.

Det särskilda statliga stödet är främst avsett som en kompensation för den successiva minskningen av landstingets bidrag till folkhögskolorna i Norrbotten. Detta bidrag utgår när det gäller Samernas folkhögskola till högst 1 700 elevveckor. När nu det statliga driftbidraget begränsas till föreslagna 3 110 elevveckor, innebär det att skolan får mindre i bidrag än vad den har nu. Det innebär också att skolan får mindre än den skulle haft om landstingsbidraget hade beräknats på samma sätt som till andra folkhögskolor.

Samernas folkhögskola står just beredd att flytta in i nya lokaler och är över huvud taget inne i ett skede då verksamheten utvecklas. Detta är helt i linje med ett från många håll uttryckt önskemål om att skolan skall fortsätta och vidareutveckla sitt arbete. Även utskottet finner det angeläget att skolan ges sådana möjligheter. Men ändå kommer man fram till att man bör godta den föreslagna begränsningen av antalet elevveckor.

Detta får naturligtvis till följd att verksamheten måste skäras ned i stället för att vidareutvecklas. Och den del av verksamheten som då främst drabbas är den som är mest möjlig att bedöma, nämligen de långa vinterkurserna. En nedskärning här betyder minskade förutsättningar för en god pedagogisk verksamhet. Skolan kan inte fast anställa fler än tre lärare, och så få lärare kan naturligtvis inte täcka alla de ämnen som förekommer på en folkhögskola.

Man frågar sig i det här sammanhanget varför det skall göras uttalanden om kursvolymen just på Samernas folkhögskola. Stämmer det egentligen överens med vad som sägs i folkhögskolestadgan om folkhögskolans frihet?

Nu slår utskottet visserligen särskilt fast att det ankommer på skolans styrelse att i enlighet med folkhögskolestadgans bestämmelser utforma innehållet i verksamhetsprogrammet. Men därtill krävs pengar, och möjligheterna till bidrag är allvarligt begränsade efter det beslut som landstinget har fattat.

Det är alltså ett rimligt krav att man inte nu fastställer ett regelsystem som kan motverka en utveckling av skolan. Frågan om verksamhetens dimensionering bör kunna stå öppen. Jag har svårt att se vad man skulle

riskera med det. Ingen tror väl ändå att styrelsen för Samernas folkhögskola skulle låta verksamheten svälla ut mer än vad som är önskvärt.

Frågan om lärartätheten är viktig inte minst från minoritetssynpunkt. Många av de elever som nu tar del av undervisningen i lule-, nord- och sydsamiska är, som herr Jonsson i Alingsås nyss sade, äldre och kan ofta varken läsa eller skriva sitt modersmål. Det är naturligtvis angeläget att dessa människor ges fullgoda möjligheter att lära sig sitt modersmål. Undervisningen måste vara tillgänglig om så bara en enda elev vill läsa exempelvis sydsamiska. Detta ställer självfallet stora krav på lärarna. Här, liksom när det gäller undervisningen i sameslöjd med dess många slag av slöjdt teknik, krävs en hög grad av individualiserad utbildning. Det är därför rimligt att det för undervisningen i dessa ämnen får gälla samma relationstal som föreslås för specialkursen i samisk och nordisk slöjd, dvs. relationstalet 4,0.

Utskottet avstyrker motionsyrkanden i den vägen med hänsyn bl. a. till det arbete som pågår inom folkhögskoleutredningen. Jag finner det ytterst osannolikt att utredningen skulle uttala sig speciellt om en enda skolas utbildningsprogram, men på den punkten kanske herr Alemyr kan ge besked.

För övrigt är det ju så, att de här frågorna redan har prövats i en utredning, nämligen i sameutredningen, som såvitt jag kan finna kommit fram till mycket väl avvägda förslag. Våra motionsyrkanden bygger också i stort sett på förslagen från sameutredningen.

Det har som sagt från många håll gjorts positiva uttalanden om värdet av Samernas folkhögskola. Man har betonat skolans tvärkulturella insatser och dess betydelse för den samiska minoriteten. Med den dimensionering av verksamheten som föreslås i utbildningsutskottets betänkande är det stor risk för att den del av verksamheten som har den största betydelsen för samerna skärs ner. Sådana farhågor har också uttalats av herr Jonsson i Alingsås.

Ett bifall till de båda reservationerna skulle inte innebära några orimliga åtaganden, men det skulle ge Samernas folkhögskola möjlighet att utveckla alla delar av sin verksamhet. Jag instämmer därför, herr talman, i herr Jonssons yrkande om bifall till de båda reservationerna.

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! Bara några ord. Jag skall inte för min del gå in på någon mera principiell debatt om folkhögskolan och folkhögskolans ställning. Vi hade en sådan debatt förra året med anledning av den nyligen tillsatta folkhögskoleutbildningen, och vid det tillfället fanns det verkligen anledning att anlägga principiella synpunkter. Vad som då sades gäller såvitt jag förstår fortfarande. Låt mig bara konstatera att inom folkhögskolan övergången mot ämneskurser har fortgått.

Jag vill begagna tillfället att understryka vikten av samordningsfrågorna inom vuxenutbildningen. Det är med tillfredsställelse vi kan konstatera att inom utskottet enighet har uppnåtts om att ställa 200 000 kronor till förfogande för en försöksverksamhet med samordningstjänster inom vuxenutbildningen.

Det är inget tvivel om att i det rika utbudet av vuxenutbildning -- och det bör vara ett rikt utbud -- kan det ibland för den enskilde verka förvirrande med de många olika former som finns. Det kan heller inte uteslutas att det ibland förekommer ett dubbelarbete. Det är därför som de samplaneringsfunktioner som det extra bidraget är avsett att tillgodose har ett så stort värde. Dessa är inte minst av stor vikt när det gäller de lågutbildades möjligheter att hitta rätt på detta område.

Jag känner också tillfredsställelse över att dessa samplaneringsfunktioner har kommit att knytas till folkhögskolan. Det betyder ett erkännande av folkhögskolans gamla, viktiga roll inom vuxenutbildningen med dess dubbla anknytning -- till både studiecirkel och en mera kompetensgivande undervisning med samtidigt bibehållande av folkhögskolans särart.

Denna fråga berördes också i förra veckans debatt om vuxenutbildningen. Jag vill erinra om att -- vilket var av stort värde -- en motion som anknöt till samhörigheten mellan folkskolan och den kommunala vuxenutbildningen ingick i det paket som hänsköts till Kungl. Maj:t för förnyad handläggning.

Det är bl. a. mot bakgrunden av dessa överväganden och de nya bestämmelserna om anställningstrygghet som vi centerpartirepresentanter i utskottet har kunnat acceptera att det nu inte sker någon ökning av antalet ordinarie ämneslärartjänster. Jag vill dock understryka att det är av mycket stor vikt att känslan av trygghet för de anställda inom folkhögskolan bevaras, inte bara med hänsyn till elevernas berättigade intressen utan också med hänsyn till folkhögskolans möjlighet att göra en insats.

Oenigheten i utskottet har endast gällt omfattningen av extrainsatserna för Samernas folkhögskola. Det har icke rått någon som helst oenighet om nödvändigheten av dessa insatser. Från vårt håll har vi klart sagt ifrån, att det är ett riksintresse att verksamheten vid Samernas folkhögskola kan tryggas, men inte minst mot bakgrunden av remissyttrandena har vi ansett att de extra bidragen från staten till 3 110 elevveckor per år -- som i varje fall inte nödvändigtvis behöver vara knutna till en vinterkurs -- är försvarbara. Det gäller också med tanke på det av landstingen i Norrland påtalade hänsynstagandet till elevrekryteringen vid andra skolor.

När det gäller lärartätheten vill jag påpeka att det högre relationstalet för denna inte gäller ämnet samisk och nordisk slöjd utan kursen som sådan. Detta stämmer med sameutredningens förslag. SÖ hade ett annat relationstal, men det gällde för alla kurser utom för de långa, behörighetsgivande. Visst kan man ha skilda bedömningar av behovet av lärartäthet i olika ämnen, men ett sådant avsteg från de nu gällande principerna måste såvitt jag förstår prövas noggrant för folkhögskolan i dess helhet och med ett bättre bakgrundsmaterial. Det är därför vi har kunnat ansluta oss till synpunkten att de här frågorna bör kunna tas upp av folkhögskoloutredningen.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Tidigare talare i debatten har erinrat om att det sker en

snabb förändring av den svenska folkhögskolan. De som sysslats med den tidigare men kanske inte haft kontakt med den på senare tid och nu möter den kommer att märka att det är mycket påtagliga förändringar som har inträffat bara under några år. Det sker en förändring av skolornas arbetsmetoder, av elevgruppernas sammansättning och av de typer av kurser som förekommer vid skolorna.

Det har sagts tidigare i debatten -- och jag vill gärna understryka det -- att antalet elever vid de långa traditionella folkhögskolekurserna minskar år från år. I dag torde det t. o. m. finnas ett tusental lediga platser vid landets folkhögskolor när det gäller sådana kurser. Samtidigt ökar antalet studerande vid korta kurser -- kurser som sträcker sig över en veckohelg, över en vecka eller över ett par veckor -- med mycket stor snabbhet, och vi vet inte riktigt var man kommer att hamna.

Denna förändring av skolornas verksamhet leder ju till att man måste fundera på om skolornas resurser är rätt avvägda eller inte. Vi har sagt förut i riksdagen att man måste lösa problemen med kurativa resurser vid folkhögskolorna för att bättre än hittills kunna hjälpa de ungdomar och äldre som har olika typer av handikapp med sig till skolan.

Det är också alldeles klart att skolornas administrativa resurser inte räcker till när det gäller att klara av övergången till de kortare kurserna. Det krävs mycket arbete av rektorer för att ideligen organisera nya kurser, utforma undervisningen i dem, skaffa personal till dem osv.

Denna snabba förändring -- det är mycket mer att säga om den men jag begränsar mig på den här punkten -- har lett till viss oro och osäkerhet. Många människor undrar om folkhögskolan behövs i framtiden, om man inte kan klara denna verksamhet i vanliga kursgårdar som studieförbunden kan disponera. Många av folkhögskolornas huvudmän har hört av sig och frågat om man har anledning att satsa på folkhögskolorna i framtiden.

Det ledde till att för drygt ett år sedan en utredning tillsattes, som har att försöka svara på denna fråga. Ännu har utredningen inte kommit så särskilt långt, men som ordförande i den kan jag deklarerat att alla som vi i utredningen tagit kontakt med -- elever och lärare, olika samhällsinstitutioner, inte minst huvudmännen, folkrörelserna -- är av den mycket bestämda uppfattningen att folkhögskolorna kommer att behövas i framtiden lika väl som de har behövts hittills och att det finns anledning för samhället att slå vakt om denna för nordiskt utbildnings- och bildningsväsende så specifika skolform.

Jag vill gärna, herr talman, ha sagt detta från kammarens talarstol i den mån det kan lugna någon av dem på huvudmannasidan som känner en viss oro inför framtiden. Vi är medvetna om den förändring som pågår, och vi skall försöka ändra på förhållandena med hänsyn till de krav som ställs på skolformen, men ingen av oss upplever situationen som sådan att det skulle vara någon risk för skolans framtid. Det svenska samhället, de svenska folkrörelserna, den svenska folkbildningsvärlden kommer att också i framtiden behöva folkhögskolorna.

Det är en lång rad svårlösta problem som folkhögskoleutredningen har att brottas med. Ett av dem är rörelsefolkhögskolornas särskilda ekonomiska problem. De skolor som landstinget äger får ju sina

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

kostnader täckta antingen av staten eller också av huvudmannen – landstinget. Man kan hålla ganska låga elevavgifter, och det är lättare att i konkurrens om eleverna få elever till de skolor som har låga avgifter än till andra, där man med hänsyn till att huvudmannen inte har så mycket medel tvingas ta ut höga avgifter av eleverna.

Folkrörelsernas skolor har stora skulder att bära på. Man har byggnadsskulder på långt över 60 miljoner kronor, vilket leder till att man varje år måste amortera stora belopp och betala höga räntor. Detta skall Folkrörelsesverige försöka bära. Det är en svår problematik, och därför är det angeläget att man kommer fram till en sådan lösning att organisationerna får förbättrade resurser att fortsätta att driva sina folkhögskolor.

Det är i ett par mindre frågor som debatten i kammaren i dag hittills har kretsat kring. Det har gällt den speciella behandlingen av Samernas folkhögskola. Herr Jonsson i Alingsås sade att om inte Samernas folkhögskola då det gäller undervisningen i språk får särskilda favörer vid lärartilldelningen så kommer det att bli allvarliga konsekvenser för skolans undervisning. Det är min bestämda uppfattning att det inte kommer att bli så. Jag vill erinra kammaren om att när det gäller tilldelningen av lärarresurser till folkhögskolorna har man en stor rörelsefrihet. Man får 2,2 lärartimmar per elev och vecka, och den resursen får man använda ungefär som man önskar. Vill man ha större lärartäthet på något område, kan man ha glesare lärartäthet på annat område. Det finns enligt utskottets mening ingen anledning att befara allvarliga konsekvenser för Samernas folkhögskola.

Fru Marklund frågar varför man för denna folkhögskola skall sätta ett tak när det gäller statsbidragsgivningen, vilket man inte gör för de andra skolorna. Det finns ett skäl. Vi särbehandlar Samernas folkhögskola i ett mycket väsentligt avseende; staten skjuter till det som fattas där inte de andra bidragen räcker. Det är den enda folkhögskola, vid sidan om den i Haparanda, där särskild statsbidragsgivning förekommer. Detta betyder att om man, när elevunderlaget för långa kurser viker, skulle dimensionera upp Samernas folkhögskola ytterligare med statliga bidrag, så blir det andra skolor som får färre elever. Man kan alltså med en särskild insats här skapa svårigheter för andra folkhögskolor. Och svårigheterna är på sina håll så stora nu att utskottet vill gå fram med största försiktighet och avvakta de undersökningar som utredningen kommer att företa.

Herr talman! Jag har valt det här tillfället att anlägga en optimistisk syn på den svenska folkhögskolans framtid. Utbildningsutskottet ansluter sig till denna framtidssyn, och jag hemställer om bifall till utbildningsutskottets förslag.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Jag noterade med tillfredsställelse att utskottets ordförande nämnde rörelseskolornas ekonomiska villkor och de mycket stora skuldbördor man dras med. Min följdfråga i det sammanhanget blir väl närmast: Hur snart kan vi räkna med ett förslag från utredningen? Jag ställer denna fråga med tanke på det uppdrag utredningen har att med förtur behandla rörelseskolornas ekonomiska problem och framför allt

Onsdagen den
15 maj 1974

---

*Anslag till folk-
högskolor*

deras skuldbördor.

Däremot är jag inte nöjd med den motivering som herr Alemyr ger för utskottets yrkande om avslag på de motioner som vi har hemställt om bifall till. Herr Alemyr hänvisar till att det egentligen mest är småsaker som vi har reserverat oss till förmån för. Ja, låt vara att det är statsfinansiellt små saker -- jag försökte faktiskt säga det i mitt första inlägg -- men för den här skolan är detta av utomordentligt stor betydelse.

Jag tycker det är ett ganska dåligt svar att hänvisa till att utredningar pågår och att man skall avvakta dem. De frågor som rör Samernas folkhögskola har ju behandlats av sameutredningen, och vad vi hemställt om i motionerna och reservationerna är just vad utredningen föreslog.

Med anledning av de anföranden som hållits här vill jag tillägga att när det gäller storsamhällets ansvar för en etnisk minoritetsgrupp som samerna måste vi, om de skall få praktiska möjligheter att lära sig sitt modersmål, ge dem en förstärkning. Argumentet att folkhögskolor har stor rörelsefrihet genom att man kan använda relationstalet 2,2 när det gäller lärartäthet och göra omplaceringar är ganska rimligt i fråga om vanliga folkhögskolor. Men här har vi en folkhögskola med två uppgifter -- dels de tvärkulturella, som jag nämnde i mitt första inlägg, dels de specifika uppgifterna att tillgodose de samiska ämnen som ställer alldeles speciella krav.

Jag vill till sist understryka att stödet till Samernas folkhögskola naturligtvis bara är en del av de åtgärder som behöver vidtagas för att den samiska kulturen skall kunna leva vidare och utvecklas. Ansvar ligger till stor del på samerna själva. Men vi, storsamhället, måste stödja aktiviteterna. Samerna har uttalat att Samernas folkhögskola intar en central plats för samekulturen och då inte bara för språkutbildningen, även om den är en mycket stor och viktig del.

Vårt ansvar att ställa resurser till förfogande härvidlag borde vara lika självklart som när det gäller t. ex. invandrarnas språk- och kulturfrågor. Enligt de beräkningar som gjorts kommer Samernas folkhögskola inte ens att ha möjlighet att engagera en enda heltidsanställd lärare i samiska. Om utskottsmajoritetens skrivning vinner kammarens bifall kan Samernas folkhögskola inte uppfylla de tvärkulturella målsättningar som jag talat om.

Här har vi alltså i dag en möjlighet att i praktisk politik ge uttryck för det svenska samhällets stöd åt den samiska kulturen. Jag vill understryka att denna utgör ett viktigt inslag i det svenska samhällslivet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationerna 1 och 2.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I början av sitt anförande redovisade herr Alemyr en ogynnsam prognos beträffande elevantalet vid folkhögskolorna. I det avseendet uppvisar Samernas folkhögskola en annan bild. Och detta -- liksom det faktum att den folkhögskolan är ett riksintresse, vilket också har betonats här av flera talare -- tycker jag talar för att man inte nu, när skolan otvivelaktigt är inne i ett viktigt utvecklingskede, skall resa en

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

praktisk spärr av det slag som den föreslagna begränsningen av dimensioneringen innebär.

Herr Alemyr sade att Samernas folkhögskola särbehandlas och att staten skjuter till allt som fattas, men från finansiell synpunkt är det mycket obetydliga belopp som fattas. I de båda reservationerna till utskottets betänkande har angivits hur litet dessa ekonomiska åtaganden betyder. Men för skolan betyder de oändligt mycket. Om reservationerna vinner bifall behöver inte skolan möta denna spärr och, som man på skolan själv uppfattar det, detta hinder i sin utveckling.

Samernas folkhögskola har utan tvivel en särprägel och är inte minst en skola för en minoritet här i landet. I och med att vi är överens om det och erkänner denna sida av skolan har vi också erkänt att den har särskild betydelse och därför borde behandlas på ett speciellt sätt, utan de gränser som dras upp i utskottets betänkande.

Att det här handlar om en spärr visas bl. a. av de uppgifter som herr Jonsson i Alingsås lämnade i sitt första anförande om skolöverstyrelsens dimensionering av de framtida insatserna. Där har man redan nu, innan riksdagen fattat beslut, tagit fasta på att Samernas folkhögskola skall ha en verksamhet om 3 110 elevveckor, och insatserna har dimensionerats därefter. Detta fungerar följaktligen redan nu som praktisk spärr.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Folkhögskolan, som vi nu diskuterar, är en skolform som många av oss här i kammaren har personliga erfarenheter av. Vi vet vad folkhögskolan betytt och vad den kan betyda också för dagens ungdomar och deras framtid.

Det är riktigt som utskottets ordförande sade, att den svenska folkhögskolan i dag befinner sig i en ny situation genom att den skall anpassa sig till det nya skol- och utbildningssamhälle som vi lever och existerar i. I dagens skolsamhälle, där eleverna har en nioårig grundskola i botten och dessutom ofta någon form av påbyggnad, är folkhögskolan i viss utsträckning också en vuxenutbildningsskola. Den har därmed kanske tappat en del av betydelsen som bildningsskola, som den hade förr i tiden. Men många av oss här i kammaren som bara har haft en sexårig folkskola i botten och som har upplevt folkhögskolan som en påbyggnadsskola, tror ändå att det finns utrymme också för den gamla grundvärderingen att folkhögskolan är en bildningsskola, där man får möjligheter till utblickar över tillvaron och inblickar i människans liv. Detta är inte minst betydelsefullt i en tid som är så orolig – om jag får använda det uttrycket – som dagens tillvaro ändå måste te sig för många av våra ungdomar.

Samernas folkhögskola torde ha kvar mycket av den gamla betydelsen, eftersom många av de elever som söker sig dit har behov av en bättre skolunderbyggnad enligt det gamla synsättet. De har nämligen fortfarande ofta en mycket svag skolunderbyggnad som bakgrund. Den gamla kätaskolan – jag har träffat lärare som har undervisat i den – gav många gånger mycket knappa kunskaper. Också dagens samer kan vittna om att den givit en dålig kunskapsstandard. Senast sistlidna sommar hade jag tillfälle att tillbringa en tid i en samebys sommarviste i de norska fjällen,

och hade då tillfälle att resonera igenom de här problemen med samer. Efter de diskussionerna har jag all respekt och all förståelse för kraven på stöd till samernas egen folkhögskola.

Ursprungligen var folkhögskolan i Jokkmokk avsedd endast för samer. Därvidlag har det skett en breddning; också andra elever kan nu söka sig dit. Men jag tror ändå inte att man skall använda den argumentering som utskottets ordförande anförde. Han sade att om man skulle ge Samernas folkhögskola en särställning, skulle man locka dit elever och därmed skapa bekymmer för andra folkhögskolor när det gäller att rekrytera elever. Den argumenteringen tror jag vi skall vara ytterst försiktiga med. Jag tror att det är angeläget att också andra än samerna här i landet får en inblick i samernas kultur och samernas situation i dag. Vi har ett ansvar för och en skyldighet att se till att många blir orienterade om samernas situation som den ter sig i dag och framöver.

Samernas folkhögskola ger utöver undervisning i de vanliga folkhögskoleämnena en anpassning till samernas arbetsliv, kunskaper om deras kulturursprung och undervisning i det samiska språket. Det är en liten grupp det rör sig om, men just därför att det är en liten minoritet, som har sitt ursprungsland i den svenska fjällkedjan, har vi ett särskilt ansvar och anledning att ta särskild hänsyn till den. Det är av dessa skäl som det är så angeläget att de båda reservationerna till utskottets betänkande verkligen följs upp. Om vi vill ta på oss ansvaret – och det skall vi göra – att värna den samiska kulturen, finns det också anledning att ta ett krafttag här.

Det har gjorts en utredning om den samiska folkhögskolan, och den har kommit fram till att Samernas folkhögskola bör bibehållas. På den punkten råder det ingen tvekan. Men för att uppfylla målsättningarna för Samernas folkhögskola räcker det inte med att den bibehålls – vi bör också ge den goda arbetsvillkor och goda arbetsmöjligheter. Vi bör göra det därför att skolan utgör en mycket betydelsefull institution till stöd för strävandena att bevara och utveckla den samiska kulturen. Skolan ger också enskilda samer en utbildning som är anpassad till deras egna önskemål och behov. Mot bakgrund av vad jag nyss nämnde om deras utbildningen är detta en ytterst angelägen sak. Vidare sker utbildningen i en skolmiljö byggd på samiska traditioner, samiskt tänkande och samiska värderingar. Jokkmokk ligger mitt inne i det samiska området. Jag tror att det är angeläget att man också tar det med i bilden. Med sin tvärkulturella utformning ger skolan – det har redan sagts av herr Jonsson i Alingsås och fru Marklund – de samiska eleverna möjligheter till nära kontakter med storsamhällets kulturmönster och värderingar. Vi skall inte avskärma någon. Om man får möjligheter att göra jämförelser och värderingar har man också möjligheter att beakta och uppskatta sin egen kulturs värde och sitt eget folks betydelse.

Detta sammantaget innebär att Samernas folkhögskola medverkar till att ge de samiska eleverna en beredskap att – med bevarande av sin samiska identitet – möta de krav som ställs på dem vid konfrontationen med nya miljöer, nya arbetsuppgifter och nya umgängeskretsar. Samtidigt bereder den också ungdomar från andra miljöer tillfälle att få kunskap om en kultur som är säregen, inte bara i Sverige utan i världen.

De får därigenom möjligheter att vårda och ta ansvar för det värde som ligger i den samiska kulturen.

Det kan sägas att den samiska kulturen är en särart. Det är riktigt. Men vi har råd att värna om den, och vi har ett ansvar för att värna om den inför framtiden. Det är med utgångspunkt från detta ansvar som jag, herr talman, kommer att rösta på de båda reservationerna till utbildningsutskottets betänkande.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag är angelägen om att understryka att det inte finns ett ord i utskottets betänkande eller i mitt anförande som nedvärderar betydelsen av ett vaktslående kring samernas kultur. Det är inte det debatten gäller, utan därvidlag engagerar sig samhället på olika områden. Den här debatten rör sig om huruvida Samernas folkhögskola, som redan nu får en ganska generös särbehandling, skall bli ännu generösare behandlad. I det sammanhanget har jag och utskottsmajoriteten – tre partier inom utskottet är helt överens i denna fråga – hävdad att en ytterligare förstärkning av samernas särbehandling medför risk för att andra rörelsekolor förlorar elever, vilket kan leda till besvärliga avvägningsfrågor.

Vi har mycket noggrant prövat alla argument som har framförts här i dag, och jag kan i princip hålla med om allt som sagts. Det är värdefullt att det finns en institution av den här typen, där man kan slå vakt om den samiska kulturen. Men jag vill understryka att många andra elever än samer kommer till skolan, och om man öppnar möjligheter för ännu fler att komma dit på förmånliga villkor riskerar andra skolor med minskande elevunderlag att förlora elever – och då hamnar dessa skolor i särskilda svårigheter. Det har varit skälen till att vi föreslår kammaren att vänta ytterligare en tid för att vi skall kunna se hur vi skall kunna angripa hela problematiken beträffande rörelsefolkohögskolorna och klara deras ekonomiska svårigheter.

Jag vill svara på den fråga som herr Jonsson i Alingsås ställde till mig om när man kan beräkna att folkhögskoleutredningen kommer att lägga fram förslag. Utredningen räknar med att lägga fram sitt betänkande, som skall omfatta huvuddelen av dess uppdrag hösten 1975.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Jag tackar för det senaste beskedet. När utskottets ordförande säger att han i princip delar vår mening beklagar jag att han inte följer upp den principuppfattningen med ett praktiskt handlande, som skulle kunnat innebära ett bifall till skrivningen i reservationerna. Jag har dock den avvikande meningen att det här inte bara är en skolfråga utan lika mycket en kulturfråga.

Vad skulle hända, frågar herr Alemyr, om vi särbehandlade den här skolan? Jo, säger han, då kommer vi att få särbehandla varje skola. Men vi har redan särbehandlat folkhögskolan i Jokkmokk genom att ge den extra tilldelning vad avser den samiska slöjden. Vi har redan tagit ett halvt steg, och vi – motionärer och reservanter – anser att man bör ta det steget fullt ut. Vi menar att man här har en skola med speciella

villkor och förutsättningar och att det gäller att ge den så goda möjligheter som möjligt. Vi tycker att det är viktigare än att här framträda som hurtiga principryttare.

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

*Anslag till folk-
högskolor*

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Den samiska folkhögskolan i Jokkmokk kan bara ta emot ett visst begränsat antal elever. De samiska eleverna har självfallet förtur till de platser som finns, och endast i den omfattning platser blir lediga kan dessa ställas till förfogande för andra elever. Det innebär att de farhågor som utskottets ordförande hyser är ganska överdrivna och obefogade.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Låt mig bara tillägga att det beträffande ämnet slöjd tillämpas andra lärartätetsbestämmelser i skolorna över huvud taget än när det gäller ämnena i övrigt. Samernas folkhögskola får alltså inte på den punkten någon utpräglad förmånlig behandling.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1-4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Lantz och herr Jonsson i Alingsås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Alingsås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Lantz och herr Jonsson i Alingsås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlsson i Vikmanshyttan begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 243
Nej — 71
Avstår — 2

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7 och 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

reservationen nr 2 av fru Lantz och herr Jonsson i Alingsås, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Alingsås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkterna 7 och 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Lantz och herr Jonsson i Alingsås.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlsson i Vikmanshyttan begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	240
Nej	—	76
Avstår	—	1

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Teckenspråket

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 23 med anledning av motioner angående teckenspråket.

I detta betänkande behandlades motionerna 1974:734 av fröken Andersson (c) och herr Mattsson i Lane-Herrestad (c), 1974:735 av herr Andersson i Edsbro (c) samt 1974:744 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen i syfte att bereda de döva en förbättrad service hos regeringen skulle anhålla om snara åtgärder för att åstadkomma en utvidgad användning av teckenspråket.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande översyn av läroplanen för specialskolan skulle avslå motionen 1974:734 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande ändring av specialskolstadgan skulle avslå motionen 1974:734 yrkandet 2,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:735,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:744.

Reservation hade avgivits beträffande åtgärder för att utvidga användningen av teckenspråk av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:744 hos Kungl. Maj:t

begärde skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för att utvidga användningen av teckenspråket.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Vid utbildningsutskottets betänkande nr 23 har fogats en reservation gällande ett utvidgat användande av teckenspråk. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen, ett yrkande som jag vill understryka med några kommentarer.

Att vara döv innebär att vara utestängd från många aktiviteter i samhället. Men för att över huvud taget kunna leva i vårt byråkratiskt uppbyggda samhälle fordras en viss möjlighet till kommunikation. Ingen kan i dagens samhälle undgå nödvändiga kontakter med olika allmänna inrättningar såsom försäkringskassor, banker, post, sjukhus, arbetsförmedlingar eller kommunala och sociala instanser.

Tillgången på tolkar för döva är inte tillfredsställande. Det finns exempelvis inga fasta tjänster inrättade på detta område. Ofta blir det barn till döva föräldrar som lärt sig teckenspråket som får rycka in som tolkar. De tvingas då ta ledigt från sitt ordinarie jobb och blir dyra att bekosta för dem som behöver anlita tolk. Därför vore det bättre att gå den väg som vänsterpartiet kommunisterna föreslagit i sin motion, nämligen att bredda utbildningen i teckenspråk i första hand för anställda inom de olika samhällsorganen.

Skall man döma efter det timantal som ingår i specialutbildningen för lärare i teckenspråk borde detta vara både ekonomiskt och praktiskt möjligt. Enligt den läroplan som används i dag ingår i specialutbildningen för förstadielärare 30 timmar, för grundskolans specialklassers lärare 60 timmar, för ämneslärare 20 timmar och för yrkeslärare endast 10 timmar. Och det gäller hela utbildningstiden. Detta är naturligtvis en alldeles för kort utbildning om man sedan skall undervisa andra. Skolöverstyrelsen har också begärt en utökning. Teckenspråket är lätt att lära efter den nya teckenordboken. Det visar sig också att barn har mycket lätt för att lära sig teckenspråk.

Av betänkandet framgår att det råder en viss oenighet om nyttan av användandet av teckenspråket. Skolöverstyrelsen har tagit initiativ till ett forskningsprojekt rörande teckenspråket vid lingvistiska institutionen vid Stockholms universitet. Men det finns skolfolk och s. k. experter som anser att teckenspråket för döva hindrar deras talförmåga. Det gör de döva bekväma så att de inte anstränger sig tillräckligt att utnyttja hörselrester och munavläsning. En attitydförändring är nu visserligen märkbar, men de döva har hela tiden ansett att teckenspråket är det komplement som ger dem bästa möjligheten till kommunikation. När nu de vuxna döva så enhälligt håller fast vid kravet på teckenspråk är det anmärkningsvärt att de icke döva avgör vilka metoder som är bäst för de döva och som skall användas.

En undersökning som förra året gjordes av skolöverstyrelsen har också bevisat att döva barn som tidigt lärt sig teckenspråket inte bara har ett bättre ordförråd utan också både talar och skriver bättre än de som inte har använt sig av teckenspråk. Följden blir en förbättrad möjlighet till kontakt för de döva, bättre tillgång till direkt information och ökade

mänskliga kontakter. Ett bredare användande av teckenspråket skulle förbättra kommunikationerna i båda riktningarna.

Vänsterpartiet kommunisterna har ansett det angeläget att de dövas kontakter med alla samhällets funktioner omgående förbättras. De döva själva säger sig inte vilja vänta på eventuella forskningsresultat som kan komma så småningom. De anser att det redan i dag finns tillräckligt underlag och material för en godtagbar undervisning i teckenspråket. Därför hemställer vi i motionen om snara åtgärder för att åstadkomma en utvidgad användning av teckenspråket, vilket enligt vår mening är fullt möjligt i dag.

Fröken ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag är envis i den här frågan – jag har talat om detta under flera år tidigare. Jag är betydligt mer otålig än utskottet, som ger sig till tåls med att vänta på utredningar. Det är möjligt att min otålighet beror på att jag av olika skäl vet mer om teckenspråkets betydelse för att bryta de dövas och hörselskadades isolering än vad ledamöterna av utskottet gör. Jag klandrar dem i och för sig inte härför; den som inte kommit i direktkontakt med döva har säkert svårt att föreställa sig hur utestängda dessa är från det som vi andra tar som självklart – språkets gemenskap.

Utskottet säger – precis som man gjorde förra året – att det är ”angeläget att man tar till vara alla möjligheter att bryta de hörselskadades isolering” och att man därför finner det värdefullt att skolöverstyrelsen nu utreder frågan. ”Utskottet utgår ifrån”, heter det, ”att skolöverstyrelsen även i fortsättningen med uppmärksamhet följer de hörselskadades speciella problem och att skolöverstyrelsen, så snart undersökningar och utvecklingsarbete lämnat resultat, prövar i vad mån och på vad sätt teckenspråket bör beredas större plats i undervisningen av hörselskadade barn.”

Ingenstans har utskottet gett uttryck för en uppfattning om teckenspråkets betydelse, och jag saknar den viljeyttringen i utskottets betänkande. Ändå är, som Karin Nordlander nyss sade, flertalet experter numera överens om att utan teckenspråk som komplement till andra kommunikationsmetoder blir de dövas möjligheter att göra sig förstådda minimala. Jag tror i likhet med föregående talare att det inte finns så stor anledning att avvakta utredningar för att bli på det klara med behovet av att göra teckenspråket till ett språk som används av de döva. Min motion gäller ju bara undervisningen för de döva och hörselskadade själva. En annan motion av en partikamrat till mig – herr Andersson i Edsbro – syftar längre. Denna motion, som har behandlats ännu snävare av utskottet, syftar till att lära alla barn att förstå teckenspråket för att de skall kunna kommunicera med de hörselskadade. Med den motionen har utskottet som sagt behandlat helt avvisande.

Det finns ytterligare en motion – motionen 744 som Karin Nordlander här talat för. Denna motion har föranlett en reservation av fru Lantz. I valet mellan att rösta för utskottets vaga, till intet förpliktande formuleringar och för reservationens yrkande väljer jag, trots att yrkandet i min motion var delvis annat, reservationen. Jag

kommer alltså, herr talman, att vid voteringen stödja fru Lantz' reservation.

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

Teckenspråket

I detta anförande instämde fru Olsson i Hölö (c) och herr Andersson i Edsbro (c).

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Utbildningsutskottet är väl medvetet om hur viktigt det är att alla hörsel- och talskadade ges en rejäl chans att kommunicera med omvärlden. Skolan spelar här en avgörande roll. I första hand är också ambitionen att eleverna så långt det är möjligt skall lära sig normal-språket. Vi använder olika metoder för att hörsel- och talskadade barn skall få en så bra kontakt som möjligt för att kunna fungera i sin dagliga livsföring.

Självfallet är det också, som fru Nordlander påpekade, viktigt att de anhöriga till hörselskadade får möjlighet att skaffa sig grundkunskaper i teckenspråket. Detsamma gäller vissa yrkesgrupper, t. ex. de som arbetar inom sociala yrken och serviceyrken. Det är inte riktigt så som de senaste talarna har sagt, att ingenting har hänt på sistone när det gäller att presentera teckenspråket även för andra än de hörselskadade själva. Det är också någonting som utskottet påpekar i sitt betänkande. Bl. a. har ju TV och även TRU gjort programserier, som just haft detta syfte. Även för hösten 1975 planeras direktundervisning i teckenspråket. Dessa kurser är avsedda för föräldrar och andra anhöriga till hörselskadade. Men man har också försökt att vända sig till personer, som är verksamma inom de yrkesområden jag nämnde.

Till detta skall också sägas att den pedagogiska nämnden har anslagit pengar till ett projekt i syfte att få fram ett för landet enhetligt teckenspråk. Även handikapputredningen undersöker hur olika grupper handikappade och då också de hörselskadade skall få större möjligheter än hittills att bli delaktiga av kulturell verksamhet.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att en hel del görs, även om också utskottet är medvetet om att mycket återstår, innan denna grupp människor i ökad utsträckning kan klara sig i sin dagliga livsföring, sköta kontakter med myndigheter, ta del av kulturella aktiviteter och över huvud taget känna att de är med i gemenskapen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är inte särskilt mycket som skiljer fru Gradin och mig i denna fråga. Jag vill bara framhålla att när det gäller undervisning i teckenspråket det naturligtvis inte räcker med undervisning bara i TV-program. Mer måste till för att det skall bli ett verkligt gott resultat.

Jag har inte påstått att ingenting har hänt. Jag har såsom positivt noterat att det blivit en attitydförändring just beträffande teckenspråket. Det kan inge förhoppningar i fortsättningen. Vi är helt överens om hur viktigt det är för alla människor att kunna kommunicera med varandra.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad.

Onsdagen den
15 maj 1974

Fortsatt statsbidrag till enskilda skolor m. m.

Punkterna 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	275
Nej	—	32
Avstår	—	7

§ 5 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 24 med anledning av motion angående särskilda villkor för behörighet att undervisa i musik och gymnastik på grundskolans mellanstadium.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 **Fortsatt statsbidrag till enskilda skolor m. m.**

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 25 med anledning av motion angående fortsatt statsbidrag till enskilda skolor m. m.

I detta betänkande behandlades motionen 1974:1028 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder som tryggade enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter (yrkandet 7).

Utskottet hemställde

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionen 1974:1028 yrkandet 7 anfört beträffande tilläggsdirektiv till utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK).

Reservation hade avgivits av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna med anledning av motionen 1974:1028 yrkandet 7 anfört

beträffande fortsatt statsbidrag till enskilda skolor och enhetligt statsbidragssystem för sådana skolor.

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

Fortsatt statsbidrag till enskilda skolor m. m.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av fru Lantz (vpk).

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! I en partimotion har vi moderater hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder som tryggar enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter. Bakgrunden till yrkandet är det trängda läge de enskilda skolorna befinner sig i på grund av statsmakternas olika hämmande ingrepp, resulterande i en fortgående nedläggning av skola efter skola. Nya kan knappast tillkomma.

Utskottets majoritet har så till vida tillmötesgått motionsyrkandet som man stannat för att utredningen om skolan, staten och kommunerna – SSK – genom tilläggsdirektiv bör få i uppdrag att även se över formerna för, som det heter, ”givande av statsbidrag till övrig nu statsunderstödd enskild utbildning”, något som man vill ge Kungl. Maj:t till känna. Motiveringen för ställningstagandet är att det för skolor med annan huvudman än primär- eller sekundärkommun i dag gäller mycket olika villkor i statsbidragshänsende och att dessa villkor därför bör ses över. I vilken riktning, negativ eller positiv, översynen skall ske sägs däremot ingenting om, och därmed har motionens krav på åtgärder som tryggar enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter icke tillgodosetts.

Att verkligen trygga existens och utvecklingsmöjligheter är emellertid vår strävan i moderata samlingspartiet. Följaktligen kräver vi mer i den moderata reservationen som är knuten till betänkandet.

För det första hävdar vi att det beslut av 1973 års riksdag som innebär att statsbidraget till enskilda skolor skall vara beroende av om kommunen ger bidrag skall hävas. Upphör kommunen av någon anledning att ge bidrag skall därmed inte statsbidraget automatiskt upphöra. Ett eventuellt borttagande av ett statsbidrag – om något sådant skulle behöva komma på tal – bör avgöras av Kungl. Maj:t och riksdagen från fall till fall.

För det andra skall enligt vår uppfattning tilläggsdirektiven till SSK rörande enskilda skolor innehålla uppdraget att lägga fram förslag till ett system för statsbidrag till enskild utbildning som inte bara är enhetligt utan också *ej* får innebära en försämring jämfört med nuvarande läge. Siktet skall givetvis vara inställt på förbättringar.

För det tredje, slutligen, bör det också prövas i vilken utsträckning det inom en kommun kan drivas enskilda skolor utan att nuvarande kostnadsramar för skolväsendet överskrids och utan att de föräldrars valmöjligheter minskar som önskar låta sina barn gå i en kommunal skola. Nya enskilda skolor bör alltså kunna etableras med åtföljande kommun- och statsbidrag, om behov av sådana skolor visar sig uppstå, dock som sagt utan men för det allmänna skolväsendet.

Att värna om enskilda skolor är som vi ser det att värna om ett allsidigt och nyanserat skolsystem som ger fler valmöjligheter än vad det allmänna skolväsendet, åtminstone än så länge, mäktar tillhandahålla. Det

Onsdagen den
15 maj 1974

*Fortsatt statsbi-
drag till enskilda
skolor m. m.*

rör sig också, vilket inte är mindre viktigt, om föräldrars och målsmäns rätt att välja den fostran och den undervisning som de önskar att deras barn skall få genom skolan.

De enskilda skolorna i vårt land har som regel tillkommit på initiativ av ideellt och pedagogiskt intresserade personer eller grupper för att tillgodose utbildningsbehov och utbildningsintressen som av olika anledningar icke avklarats genom det allmänna skolväsendet. Genom dessa skolors bl. a. större flexibilitet och begränsade storlek har de kunnat lansera många nya så väl pedagogiska som elevvårdande metoder, som senare övertagits av det statligt-kommunala undervisningssystemet. Strävan att även i dag arbeta på samma sätt utmärker fortfarande de enskilda skolorna.

Situationen för de enskilda skolorna är iögonfallande olika i de nordiska länderna. Särskilt Danmark och Sverige tycks utgöra de verkliga kontrasterna i detta hänseende, vare sig man i Danmark har socialdemokratiskt eller borgerligt styre. I vårt södra grannland är man helt överens om det berättigade och det förmånliga i att skolor har olika huvudmän på lika villkor, ungefär som vi hos oss har det med folkhögskolorna. Ingen vill begränsa huvudmannaskapet för våra folkhögskolor till kommunala eller statliga myndigheter.

I Sverige försvinner emellertid den ena enskilda ungdomsskolan efter den andra i ett slags, som det sagts, privatskoleödödens tidevarv. Under de senaste decennierna, särskilt det senaste, har varje år ett antal enskilda skolor tvingats lägga ned sin verksamhet, främst beroende på bristande stöd från statsmakternas sida. De svenska skolmyndigheterna, utbildningsdepartementet, riksdagens utbildningsutskott, skolöverstyrelsen och vissa skolstyrelser har i ordalag som man ibland inte kunnat ta miste på deklarerat kallsinnighet, för att inte säga nästan fientlighet gentemot förekomsten av enskilda skolor och i synnerhet gentemot tillskapandet av nya sådana. Trots allt görs fortfarande försök att skapa och vidmakthålla även nya enskilda skolor. Dessa förefaller att vara väl skötta och fylla ett behov, men de kämpar med oerhörda ekonomiska svårigheter.

För att de enskilda skolorna skall kunna verka och fylla sin roll i vårt utbildningssystem, något som en demokratisk stat bör slå vakt om, måste de få ett rejält fortlöpande stöd från det allmännas sida utan att som länge varit fallet ständigt ha ett nedläggningshot hängande över sig. Tas detta stöd bort blir valfriheten för målsmännen illusorisk. Enskilda skolor kan inte och skall inte existera uteslutande eller huvudsakligen på elevavgifter. Det skulle självklart föra till orimligheter av många slag.

I gällande skollag stadgas att skolplikten må fullgöras i enskild skola om skolan godkänts för ändamålet. FN-stadgan talar om att rätten att välja den undervisning som skall ges åt barnen i främsta rummet tillkommer deras föräldrar. UNESCO-konventionen fastslår att det är väsentligt att respektera föräldrars och målsmäns frihet att välja andra läroanstalter för sina barn än de som upprättas av de offentliga myndigheterna. Det här är stadganden och deklarationer som mig veterligt inget av våra demokratiska partier tar avstånd från -- fattas bara annat. Teorin får emellertid inte kvävas av verkligheten, men det sker om alla enskilda skolor i vårt land försvinner genom att ingen huvudman i

avsaknad av ekonomiskt stöd orkar driva sådana. Friheten att välja skola är borta, det finns inga skolor att välja mellan. Åtgärder som tryggar enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter är av nöden, ja högeligen av nöden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utbildningsutskottets betänkande nr 25.

I detta anförande instämde herr Strindberg, fru Kristensson samt herrar Nyhage och Adolfsson (samtliga m).

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 25 aktualiseras frågan om fortsatt statsbidrag till enskilda skolor.

Enligt beslut av 1973 års riksdag skall statsbidrag till enskild skola med få undantag avvecklas om kommunen, där sådan skola är belägen, beslutar avveckla motsvarande kommunala bidrag. Men om särskilda skäl föreligger kan Kungl. Maj:ts medge fortsatt statsbidrag även om det kommunala bidraget dras in. För närvarande utgår statsbidrag till ett förhållandevis litet antal skolor med annan huvudman än stat och kommun. Under vissa omständigheter menar även vänsterpartiet kommunisterna att det kan vara motiverat med fortsatt statsunderstöd för skolor med annan huvudman än stat och kommun, t. ex. för folkhögskolor. Den huvudprincip vi emellertid vill fastslå är att all samhällsstödd undervisning skall stå under kommunal eller statlig tillsyn. Därför anser vi att de privatskolor i övrigt som ännu finns kvar med någon form av statsbidrag snarast bör kommunaliseras eller förstatligas.

Moderata samlingspartiet krävde förra året att utbildningspolitiken skall främja målmäns frihet att välja andra skolor för sina barn än dem som drivs av stat och kommun. Därför ville moderaterna att reglerna för stats- och kommunbidrag till driften av grundskola, gymnasieskola och enskild yrkesskola skulle kunna utgå utan villkor om visst huvudmannaskap.

I är liksom tidigare är motionerar moderaterna om att åtgärder skall vidtas som tryggar enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter.

Det måste vara felaktigt att, som moderaterna hela tiden tycks sträva efter, även på skolområdet segregera olika befolkningsskikt. Moderaterna försöker koppla social och ekonomisk status till skolväsendet. Jag tycker att det är ganska fantastiskt att det fortfarande finns ett parti som på detta sätt vill urholka en av de bärande grundtankarna i svensk utbildningspolitik, nämligen att eliminera skillnaderna mellan olika socialgruppers möjlighet att studera. Att på någon punkt tillmötesgå moderaternas krav är att vrida klockan tillbaka till den tiden då utbildning hette pengar och då utbildning separerades efter kön.

Det föreligger i dag fortfarande stora problem med att rekrytera barn ur socialgrupp 3 till högre studier, och den sociala snedrekryteringen finns i hög grad kvar. Åtgärder till dessa grupper måste sättas in för att avhjälpa dåliga studiemiljöer, dålig studievana och ekonomiskt handikapp. Ett ökat statligt stöd till privatskolor skulle få vittgående negativa

Onsdagen den
15 maj 1974

Fortsatt statsbidrag till enskilda skolor m. m.

ekonomiska och organisatoriska konsekvenser i det svenska samhället.

Utskottets majoritet anser att SSK-utredningen, som bl. a. behandlar frågan om statsbidrag till viss enskild utbildning, genom tilläggsdirektiv bör få i uppdrag att även se över formerna för givande av statsbidrag till övrig nu statsunderstödd enskild utbildning. Vänsterpartiet kommunisterna har anslutit sig till utskottets majoritet men har med ett särskilt yttrande till utskottets betänkande velat markera sin principiella ståndpunkt i denna fråga.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Detta är en fråga som vi har slagits om i riksdagen genom åren och där vi naturligtvis är delade ideologiskt. Efter många turer i utbildningsutskottet kom vi den här gången överens, socialdemokraterna, centerpartisterna, folkpartiets representant och vpk-representanten, att vi skulle försöka undvika en ideologisk debatt om de enskilda skolorna. Vi förhåller oss således fullständigt neutrala i betänkandet, och vi hoppades att moderaterna skulle kunna vara med på det, men det ville de inte utan har skilt sig ut i en reservation.

Utskottsmajoriteten menar att det sitter en utredning, SSK-utredningen, som har till uppgift att se över hur statsbidragen till den i företagen inbyggda yrkesutbildningen skall vara utformade. Då kan man ju också låta den utredningen överväga tekniken i statsbidragsgivningen till de nu existerande enskilda skolorna. Men vi gör inget uttalande om huruvida dessa skolor skall få vara kvar eller inte eller om några nya skall komma till. Det är ett helt neutralt uttalande i det avseendet.

När i sin tur SSK-utredningen är färdig med sina överväganden om hur statsbidragsgivningen rent tekniskt skall gå till får vi väl, herr talman, ta ställning till hur många enskilda skolor vi skall ha och under vilka former dessa skall existera. Att nu på nytt ta upp den debatt, som vi fört år efter år, och värdera huruvida det parallellt med det allmänt drivna skolsystem vi har också skall byggas upp något skolsystem av den typ som man då och då "hintar" om från moderat håll tyckte vi inte att det fanns anledning att besvara Sveriges riksdag med den här gången.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag har för en gångs skull inte så mycket att säga till herr Alemyr i den här frågan. Jag konstaterade ju i mitt anförande att frågan skall utredas. Det som jag efterlyste var den positiva inriktning som vi ville ge åt utredningen på detta område. Det kravet fick vi alltså inte igenom, och därför har vi i en reservation velat göra de uttalanden som vi nu har gjort. Uppfattningarna skiljer sig alltså på denna punkt.

Jag vill vad avser herr Alemyr bara vända mig mot ett enda yttrande, nämligen mot den gamla anklagelsen som vi ständigt får höra, att vi vill bygga upp ett parallellskolesystem. Vi har i vår reservation klart sagt ifrån att det aldrig varit och icke är vår avsikt. Men vi vill i alla fall att det utan men för det allmänna skolväsendet — det är klart utsagt — skall kunna

finnas sådana alternativ som en och annan enskild skola kan ge inom det allmänna utbildningsväsendets ram, framför allt som ett komplement till det kommunalt-statliga systemet.

Däremot vill jag ta itu litet grand med fru Lantz, som uppriktigt sagt pratade strunt när hon talade om -- hon borde veta bättre -- segregation och dylikt i de enskilda skolorna. Jag kan ju hänvisa fru Lantz till att ta kontakt med Filip Holmqvists handelsinstitut i Göteborg, som vi har diskuterat mycket, och se vad hon kan finna för segregation där. Därefter kanske vi slapp höra detta doktrinärt kommunistiska tal.

Om man, som fru Lantz nu gärna vill göra, önskar förhindra att de enskilda skolorna skall få statligt och kommunalt stöd till sin verksamhet, som hela tiden givetvis bedrivs under uppsikt från överstyrelsen -- på den punkten gjordes ett annat oriktigt påstående i fru Lantz' felpäckade anförande -- framkallar man ju en segregation, eftersom det enligt skollagen finns rätt att driva enskilda skolor under skolöverstyrelsens överinseende. Det är ju en sådan utveckling som man vill undvika. Nu förekommer det ingen segregation.

Jag är själv med i ledningen för ett enskilt gymnasium, och jag kan försäkra att någon segregation inte finns där. I den skolan går en del barn till förmögna målsmän, men en rad av målsmännen är icke förmögna och behöver över huvud taget inte betala någon avgift.

Fru Lantz bör försöka sätta sig in i problematiken litet bättre, så att hon inte i denna fråga kommer ut på så djupa vatten att hon -- om hon fortsätter -- så småningom sjunker.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag har inte förhandsanmält mig till den här debatten, men fru Lantz gjorde några kommentarer som jag anser inte kan få stå oemotsagda.

Fru Lantz ifrågasatte moderata samlingspartiets vilja att ge alla ungdomar utbildning. Jag trodde faktiskt att fru Lantz skulle vara medveten om att bakom principerna för grundskolebeslutet fanns en enhällig riksdag. Som representant för moderata samlingspartiet vill jag understryka vikten av att alla ungdomar oavsett föräldrarnas ekonomiska situation och oavsett var de bor i landet skall ha rätt till utbildning. När det gäller den principen har vi varit eniga.

Att fru Lantz sedan inte är intresserad av frihet för föräldrarna att välja förstår jag mycket väl. Det ligger ju helt i linje med den ideologi hon företräder.

Herr Nordstrandh har redan varit inne på talet om segregation. Ja, hur skall man få fram en sådan för så vitt man icke följer den linje som fru Lantz företräder, nämligen att undandra de enskilda skolorna möjlighet att erhålla bidrag? Då har man skapat ett system med enskilda skolor som blir beroende av föräldrarnas ekonomiska situation. Det vill vi inte vara med om. Däremot tycker vi oss ha all anledning att fästa avseende vid att det finns föräldrar som vill kunna sätta sina barn i ett alternativt skolsystem.

Jag vill också göra ett par kommentarer till vpk:s särskilda yttrande, som fru Lantz står för, i fråga om statsbidrag till de inbyggda

Onsdagen den
15 maj 1974

*Fortsatt statsbi-
drag till enskilda
skolor m. m.*

yrkesskolorna. Det skulle vara väldigt intressant att veta vad fru Lantz vill sätta i stället. De inbyggda skolorna utgör i dag ett utomordentligt alternativ för de ungdomar som är yrkesinriktade, eftersom de där har en möjlighet att få en utbildning som leder fram till bra jobb. Jag tror att de skolorna är något som vi, tvärtemot vad fru Lantz förordar, har all anledning att slå vakt om.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Målet för den svenska utbildningspolitiken måste vara att skolsystemet i största möjliga mån tas om hand av samhället. Det utmärkande för den svenska obligatoriska skolan är att den är öppen för alla, och det tycker jag är väldigt bra. Den gör ingen skillnad på barn som kommer från familjer med skilda livsåskådningar, med olika politiska meningar, med skilda ekonomiska och andra förhållanden. Det anser jag är mycket betydelsefullt.

Det moderaterna nu försöker att tubba fram är ju ett alternativt skolsystem, men för vilka vill moderaterna ha det? Det finns väldigt mycket som talar emot ett alternativt skolsystem, bl. a. grundtanken att – som jag sade nyss – den svenska skolan skall vara öppen för alla barn. Det man har av samsyn i den svenska skolan i dag skulle nog brytas sönder i hög grad, om vi gick med på det som moderaterna föreslår. De säger ju här i debatten inte bara att man skall trygga enskilda skolors existens utan också att man skall utvidga och nyskapa sådana skolor. Det kan jag inte på något vis gå med på.

Herr ALFMYR (s):

Herr talman! Jag skall fullfölja min avsikt att inte ta upp den ideologiska debatten; jag vill bara till kammarens protokoll få noterad den intressanta skillnaden i herrar Nordstrandhs och Strindbergs inlägg. Herr Nordstrandh förnekade i polemik mot mig att man på m-sidan skulle vara ute efter ett skolsystem parallellt med det som samhället byggt upp. Han sade att det rörde sig om enstaka fall där det fanns ett påtagligt behov av enskilda skolor. Herr Strindberg valde däremot – jag citerar honom – att kalla det moderaterna vill ha ett alternativt skolsystem och förklarade att moderaterna vill slå vakt om föräldrarnas rätt att placera sina barn i ett alternativt system. Vilken av herrarna som verkligen representerar moderata samlingspartiet kanske en kommande debatt får avslöja.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag vill ställa en direkt fråga till fru Lantz: Vilken enskild skola står icke öppen för alla elever som vill gå där? Ett rakt svar, för att tala skolastiskt, utan horn och tänder!

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets ärade ordförande talade om en nyansskillnad mellan herr Nordstrandh och mig när det gällde de enskilda skolorna. Det kanske var en oförsiktig formulering att använda orden "alternativt skolsystem", om herr Alemyr tolkar dem så. Här föreligger

definitivt ingen nyansskillnad. Jag har dessutom diskuterat den här frågan så många gånger att jag trodde att herr ordföranden i utbildningsutskottet var medveten om detta.

Sedan vill jag säga en sak till fru Lantz. Jag tycker att man har anledning att visa stor respekt och förståelse för att det finns föräldrar som – med rätt eller orätt – känner sig oroliga för de tendenser som de inte accepterar i dagens skola. Då tycker jag att de skall ha möjlighet att sätta sina barn i en skola där de får den fostran och den inställning till religiösa värderingar – för att ta ett exempel – som står i linje med föräldrarnas inställning. Vi skall enligt min mening kunna tillgodose sådana intressen även i dagens samhälle.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är väl ingen hemlighet vilka det är som använder de enskilda skolorna, även om man inte direkt kan säga att det är rikemansbarn. Vilka socialgruppers barn det är som går i enskilda skolor torde det, herr Nordstrandh, inte vara något tvivel om.

Om man byggde ut systemet med enskilda skolor och om föräldrar med höga ambitioner för sina barns räkning och med höga andra krav flyttade sina barn till de skyddade privatskolorna, vad skulle i så fall hända med det övriga skolväsendet?

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag fick inget svar på min fråga, och den lydde: Vilken enskild skola står inte öppen för alla? Jag väntar på svar.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	271
Nej		45
Avstår	...	1

§ 7 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 26 med anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till framtidsstudier jämte motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Vissa körkortsfrågor

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 14 i anledning av motioner angående vissa körkortsfrågor.

Herr JOHANSSON i Vrångebäck (m):

Herr talman! Körkortet skall medföras vid färd. Därmed råder givetvis inga delade meningar. Men den mänskliga faktorn, såsom glömska och brådska, får man räkna med.

I de föreliggande motionerna har lämnats exempel på att man kan glömma körkortet - det gäller byte av kläder, kortare körningar etc. Jag tänker inte minst på traktorförare i jordbruk och skogsbruk som många gånger i arbetet måste företa en oberäknad resa till reparationsverkstad e. d.

Det är, som man säger i en av motionerna, orimligt att i sådana situationer och under sådana förhållanden bli bötfälld. Den aktuella paragrafen korresponderar mindre väl med allmänhetens rättsuppfattning och är ägnad att skapa en helt onödig irritation mellan allmänheten och polisen.

Jag har den bestämda uppfattningen, herr talman, att möjligheter bör ges ertappade fordonsförare att när det här nämnda förhållandet föreligger gå fria från påföljd.

Jag förstår mycket väl att motionärerna och andra inte är fullt belättna med utskottets förslag. Jag är också av den uppfattningen att det hade varit bättre med en tidsfrist inom vilken körkortet kunnat uppvisas. Man har häremot sagt att detta system, vilket är detsamma som gällde före 1973, skulle medföra ett merarbete för polisen och uppskattningsvis kräva 70-90 årstjänster. Jag tror för min del att den uppgiften är överdriven.

Rikspolisstyrelsen har meddelat utskottet att man kommer att utfärda nya anvisningar i frågan, och de anvisningarna kommer att få ett sådant innehåll att polisens arbete och bedömning rörande rapporteftergift kommer att underlättas. Vidare bör bilföraren kunna få uppvisa sitt körkort under polisens pågående tjänstgöringspass. Med tilltro till dessa aviserade anvisningar har vi inom utskottet kunnat enas, ehuru jag är fullt medveten om att det hade varit bättre med en återgång till det gamla systemet med viss tidsfrist. Utskottets förslag är emellertid ett steg framåt i motionernas riktning, och vi får hoppas på polisens goda omdöme samt att generositet kommer att visas.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i trafikutskottets betänkande nr 14.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

Vissa körkorts-
frågor

Herr talman! För någon vecka sedan hade jag i en frågestund här i kammaren tillfälle att diskutera detta problem med kommunikationsministern. Då hade jag en del exempel på hur stelbent den nu aktuella lagbestämmelsen tillämpas och hur orimlig den är. Men då fann jag ingen som helst vilja hos kommunikationsministern att mjuka upp bestämmelsen. Efter den debatten har jag fått ytterligare en rad exempel som verifierar hur orimligt det är att människor får böta därför att de av en tillfällighet har glömt sitt körkort. Jag tycker att det är värdefullt att trafikutskottet här har sett på detta problem · framför allt när det gäller traktorförare — med vanligt, sunt, praktiskt bondförstånd och sagt att det är orimligt att kräva att föraren alltid skall ha körkortet med sig. Det är också riktigt som utskottet säger att tillfällig glömska i det avseendet bör bedömas så att vederbörande har möjlighet till rapporteftergift så att han slipper böta. Jag har tolkat saken så att vi får ha kvar lagen, men rikspolisstyrelsen kommer att utfärda nya anvisningar rörande rapporteftergiften.

När detta riksdagens beslut då blir offentliggjort tror jag att många människor kommer att hälsa en sådan uppmjukning med tillfredsställelse, och man kommer att fråga: Vad innebär detta praktiskt för mig, om jag fastnar i en trafikkontroll och det konstateras att jag har glömt mitt körkort? Ja, då tar polisen via radion kontakt med körkortsregistret — alltså just vad jag angav som en enkel möjlighet i debatten här i kammaren för någon vecka sedan — och konstaterar att vederbörande har körkort. Och då vill jag ställa frågan: Innebär detta att jag i så fall får lämna en förklaring till varför jag har glömt körkortet och var jag har det förvarat, eller är det tillräckligt med att det konstateras att jag *har* körkort?

Jag tror det är värdefullt att just den praktiska tillämpningen redovisas så tydligt som möjligt, eftersom detta är en fråga som många människor är berörda av och som de därför följer mycket noggrant. Om jag uppfattade herr Johansson i Vrångebäck rätt, så sade han ungefär att den som bor i närheten av trafikkontrollen och alltså bara har gjort en kort resa har chans att åka hem efter körkortet. Så har jag också uppfattat saken. Jag vill därför nu ställa den frågan, som jag närmast riktar till utskottets ordförande: Får man tolka detta så att man skall lämna en fyllig och av polisen accepterad förklaring som komplettering till den kontroll som sker via radion?

Slutligen vill jag liksom herr Johansson i Vrångebäck uttala den förhoppningen att de aktuella anvisningarna utformas på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt.

Herr NYHAGE (m):

Herr talman! Före år 1973 gällde den bestämmelsen att bilförare som ertappades utan körkort medgavs straffrihet, därest körkortet uppvisades hos polismyndighet eller åklagare inom tre dagar.

Fr. o. m. den 1 januari 1973 är däremot skyldigheten att medföra körkortet undantagslös. Bilförare som ej medför körkortet straffas utan dom och rannsakan med böter, oavsett vilket skälet är för att körkortet

Onsdagen den
15 maj 1974

*Vissa körkorts-
frågor*

saknas. Dock kan förekomma att polisman medger rapporteftergift.

Det råder inga delade meningar om att bilförare skall inneha körkort. Detta är fullkomligt självklart. Däremot måste bestämmelsen om att körkortet ovillkorligen skall medföras under körning anses vara mindre meningsfull. Det väsentliga är ju ändå att bilföraren verkligen innehar körkort, inte var han har det förvarat.

Det har inträffat, herr talman, att en bilförare stoppats i en kontroll något hundratal meter från sitt hem, där han glömt sitt körkort. Han kunde legitimera sig. Han erbjöd sig lämna kvar bilen för att gå hem och hämta körkortet. Svaret blev nej. Böter 50 kronor!

En annan bilförare, som också hade glömt sitt körkort, ombads vid en poliskontroll stiga in i polisbilen för att klara av vissa formaliteter i samband med bötesförfarandet. Han var igenkänd av vederbörande polisman och kunde därtill legitimera sig. Via polisradion anropade polismannen centrala körkortsregistret, och efter någon minut kunde bilföraren höra sitt namn, sin adress och sitt körkortsnummer läsas upp. Helt naturligt ansåg bilföraren nu saken vara klar — han innehade ju bevisligen körkort. Men nej då! Böter 50 kronor — helt i enlighet med den bestämmelse, enligt vilken det är av största betydelse att körkortet finns med! Helt i konsekvens med dessa mycket märkliga bestämmelser har det också inträffat att en bilförare medgivits rapporteftergift, därför att han var iklädd träningsoverall. Han var ju ute och sportade minsann, och då var det ju förställigt att körkortet låg kvar hemma i kavajen! Inga böter här alltså!

Detta var tre exempel. Många, många fler finns, som bevisar det orimliga i att människor skall göras till brottslingar för en gärning som saknar reell betydelse och som oftast är grundad på ren glömska. Det är verkligen inte underligt att dessa människor upplever bestämmelserna som rent kränkande.

Varför skärptes då bestämmelserna fr. o. m. år 1973? Främsta skälet anges vara det betydande utredningsarbete som förutvarande stadgande medförde. Enligt trafikutskottet kunde detta utredningsarbete årligen beräknas motsvara 70—90 årsarbetskrafter inom polisen. En klar förbättring anses ha inträtt efter genomförandet av de nya bestämmelserna.

Dessa uppgifter kan jag givetvis inte bestrida, men dels vill jag hävda att rättstryggheten kräver sitt pris, ett pris som vi måste vara beredda att betala, dels vill jag påstå att de alltmer utvecklade tekniska resurser som står till polisens förfogande påtagligt kan begränsa omfattningen av utredningsarbetet.

Trafikutskottet har emellertid ansett de administrativa skälen väga så tungt att utskottet ej varit berett att föreslå en ändring av nu gällande bestämmelser, trots att starka skäl enligt utskottet "talar — — — för att frågan om tillfälligt förbiseende med avseende på skyldigheten i fråga ändock bör beaktas".

Utskottet hänvisar därefter till att rikspolisstyrelsen avser att utfärda anvisningar till reglerna i polisinstruktionen om rapporteftergift vilka skall innebära generösare grunder för bedömning än vad som hittills varit fallet. Utskottet anser att de motionärer som krävt en ändring av gällande bestämmelser därmed fått sina syften tillgodosedda och avstyrker därför motionerna.

Utskottet uttalar sig alltså samtidigt dels för en undantagslös skyldighet för bilförare att medföra körkortet, dels för undantag i denna undantagslösa skyldighet.

Om utskottet verkligen menar och det betvivlar jag inte — att starka skäl talar för en generösare bedömning i vissa fall borde utskottet i konsekvens härmed ha föreslagit ändringar i nu gällande bestämmelser. Bl. a. borde utskottet ha föreslagit någon form av tidsfrist — om inte tre dygn så åtminstone ett! Därtill borde det också för utskottet ha varit angeläget att medverka till att huvudansvaret här inte åvilar den enskilde polismannen. Tyvärr blir just detta konsekvensen av utskottets ställningstagande.

Avslutningsvis kan jag inte underlåta att citera vad som sägs i utskottsbetänkandet beträffande de anvisningar som rikspolisstyrelsen avser att utfärda till reglerna i polisinstruktionen om rapporttefergift. Det heter: ”Då trafikövervakande polispersonal anträffar fordonförare som inte kan uppvisa körkort bör polispersonalen i de fall, då föraren kan legitimera sig eller på annat sätt göra troligt vem han är, genom kontroll hos centrala körkortsregistret utröna om han är innehavare av gällande körkort. Därest föraren vid denna kontroll visar sig vara berättigad föra fordonet bör polispersonalen genom frågor till föraren söka utröna orsakerna till att körkortet inte medförs och övriga omständigheter av betydelse för bedömandet huruvida förutsättningar för rapporttefergift enligt 12 § polisinstruktionen föreligger. Fordonsförare bör även i de fall då så lämpligen anses böra ske — beredas tillfälle att för polispersonalen under pågående tjänstgöringspass uppvisa sitt körkort. Utskottet förutsätter att vid prövningen av rapporttefergift även frågan om förseelsen beror på tillfälligt förbiseende kommer att påverka bedömningen.”

Herr talman! Givetvis tycker också jag att det är bra att möjligheterna till rapporttefergift på detta sätt avsevärt ökar. Det är en klar förbättring. Men varför allt detta krångel? Varför räcker det inte med konstaterandet att föraren verkligen innehar körkort? Varför alla dessa frågor och detta krav på uppvisandet av körkortet, när det alltså har fastslagits, att detta finns, om det än inte är med? Kan någon representant för utskottet möjligen ge en enda vettig förklaring till detta byråkratiska krångel? Det är verkligen inte underligt att antalet årsarbetskrafter springer i höjden, om personalen skall användas för ett omfattande utredningsarbete av angivet slag som saknar all reell praktisk innebörd, eftersom det gäller förare, som redan visat sig vara berättigad föra fordonet! Det torde milt sagt finnas angelägnare uppgifter att disponera personalen för i trafik-säkerhetsarbetet!

Herr talman! Helt naturligt borde jag här yrka bifall till motionen 494, i vilken yrkas att nu gällande kategoriska bestämmelser i körkorts-kungörelsen upphävs och att en återanpassning sker till tidigare gällande förhållanden. Trafikutskottet är emellertid enhälligt och ett yrkande från min sida skulle därför enbart uppfattas som en meningslös demonstration. Jag avstår alltså från att ställa något yrkande men uttrycker den förhoppningen, att den här frågan nu likväl skall få en meningsfull och rimlig handläggning.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr ALSÉN (s):

Herr talman! I motsats till herr Nyhage vill jag uttala mig ganska välvilligt beträffande utskottets synpunkter i betänkande nr 14. Jag vill säga några ord i anledning av utskottets behandling av motionen 1065, som jag har väckt tillsammans med några av mina partivänner från Uppsalabänken.

Utskottets behandling av motionen har skett i en positiv och förstående anda, och jag tycker att det är klokt, inte minst därför att den här frågan har en ur allmänhetens synpunkt viktig aspekt beträffande rättsuppfattningen. Yrkandet i vår motion gick visserligen längre än utskottet är berett att gå i dag, men det finns ändå skäl att biträda utskottets hemställan. De påpekanden som vi gjorde i vår motion har nämligen i hög grad blivit beaktade.

I motionen 1065 påpekar vi körkortskungörelsens strikta bestämmelser vad gäller skyldigheten att uppvisa körkort, och vi säger bl. a.: "Gemene man upplever det som orimligt att bli bötfälld för att han glömt körkortet i en i all hast bytt rock eller kavaj, i en handväska som man av andra skäl inte har anledning att föra med sig eller för att man vid exempelvis en kortare färd i baddräkt skall vara tvingad att ha med sig körkort." Sedan trycker vi på en annan sida av saken som vi också tycker är värdefull att påpeka, den nämligen, att polispersonalen kan uppleva strängheten i stadgandet som ganska besvärande. Det måste vara besvärande att i sin tjänsteutövning uppleva sig tvingad att se bort från faktiska och förnuftiga skäl. Några av talarna har också påpekat hur absurd denna strikta tillämpning kan te sig i vardagen.

Rikspolisstyrelsen har inför utskottet redovisat en som jag tycker klok och framsynt mening om hur polisen vill tillämpa den här bestämmelsen i fortsättningen. Jag tror att detta är viktigt, självfallet sett från trafikantens synpunkt, men också sett från den enskilde polismannens situation, och jag vill gärna stryka under vad som har sagts av herr Eriksson i Arvika om att vi nu förväntar oss en klok och omdömesgill tillämpning av dessa bestämmelser och att polismännen känner och förstår att myndigheterna är till för medborgarnas skull och inte tvärtom.

I den förhoppningen ber jag att få biträda trafikutskottets förslag i betänkandet nr 14.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag har med mycket stort intresse lyssnat på de talare som varit före mig i talarstolen i den här frågan. Det var intressanta synpunkter, möjligen med undantag för det anförande som herr Nyhage höll. Herr Nyhage är ju från Västergötland, och lyckades också åstadkomma en praktfull västgotaklimax i sitt anförande. Han kämpade på barrikaderna för rättstrygghet - det här förslaget var ett hot mot rättstryggheten! Han trodde inte att någon i utskottet kunde förebringa ett enda vettigt skäl för den "byråkratiska ordning" som utskottet föreslår. Och då väntade vi alltså att denne kämpe för rättstryggheten och

det sunda förnuftet skulle fullfölja sina tankegångar i form av ett yrkande om bifall till den motion han väckt, men han slutade ju med ett bifallsyrkande till utskottets hemställan.

Herr talman! Denna fråga är av stort intresse, och vi har i utskottet ägnat mycket stor uppmärksamhet åt den. Såsom det har påpekats har tillämpningen av bestämmelserna i vissa fall varit sådan att den inte kan godtagas. Här har nämnts ett fall, då en person blev fast i en poliskontroll och inte hade körkortet med sig men sade: "Jag bor bara 500 meter härifrån. Kan jag inte få åka hem och hämta körkortet?" Han blev vägrad detta och fick böta. — Det är klart att en sådan tillämpning aldrig har varit avsedd och att vi måste se till att en sådan tillämpning icke på något sätt blir typisk -- och det har den icke heller varit, utan det har varit fråga om undantagsfall.

Nåväl, vi bad representanter för rikspolisstyrelsen komma upp till utskottet och fann då att dessa representanter för rikspolisstyrelsen helt delade vår uppfattning, att bestämmelserna icke fick tillämpas på ett sådant sätt att de kunde uppfattas såsom byråkratiskt krångel eller onödiga försök att sätta fast medborgare som hade körkort men som tillfälligt hade glömt att ta det med sig. De visade utan vidare förståelse för att det inte skulle vara nödvändigt att ha en bestämmelse om att traktorförare måste ha körkort på sig. När traktorerna färdas på landsväg är de i regel inte så långt borta från ägarens bostadsort, och det går ganska lätt att identifiera föraren. Dessutom är det inte alltid så lätt att ha ett körkort med sig när man kör traktor i arbetskläder. Därför har utskottet beslutat tillstyrka yrkandet i herr Dahlgrens m. fl. motion att en traktorförare inte skall ha skyldighet att medföra körkort vid traktorfärd. Det tycker vi är en seger för det sunda förnuftet. Vi är alltså överens på den punkten och begär en ändring.

Men då kan man fråga sig: Varför skall vi över huvud taget behöva ha bestämmelsen att man skall ha med sig sitt körkort? Räcker det inte, som herr Nyhage sade, att man har ett körkort? Jag tror att det är en mycket viktig bestämmelse. Om medborgarna i allmänhet inte behövde medföra körkort skulle det bli ett enormt extraarbete vid alla poliskontroller. De som inte har körkort är naturligtvis de första som påstår sig ha det. Och en kontroll av majoriteten av dem som passerar en trafik kontroll skulle innebära enormt merarbete; polisen har viktigare saker att göra. Därför var vi överens i utskottet om att det skall finnas en regel som säger att bilförare skall medföra körkort.

Men vi tyckte å andra sidan att det var orimligt att den som tillfälligt hade glömt sitt körkort och där polisen utan vidare kunde konstatera att han hade ett skulle straffas med böter. Då uppstod frågan: Hur skulle vi kunna finna en ordning som innebar att bilförarna skulle känna sig motiverade att ha körkortet med sig? Man borde inte stimulera dem att lämna körkortet hemma och tänka att "det ordnar sig nog, jag har flera dagar på mig att visa upp det om det skulle behövas".

Då fick vi faktiskt ett uppslag från rikspolisstyrelsens representanter. De sade att de skulle vara villiga att utfärda speciella anvisningar till de polismyndigheter som har sådan här trafikövervakning om hur de skall tillämpa bestämmelserna i 12 § polisinstruktionen om rapportteftgift.

Onsdagen den
15 maj 1974

*Vissa körkorts-
frågor*

Det som utskottet här har skrivit är vad rikspolisstyrelsens representanter sade att de skulle vara villiga att låta gå ut som särskilda anvisningar. Där sägs ju att då trafikövervakande polispersonal påträffar en fordonsförare som inte kan uppvisa körkort skall polispersonalen i de fall då föraren kan göra troligt vem han är genom kontroll hos centrala körkortsregistret utröna om han är innehavare av gällande körkort. Och givetvis skall han, om det är lämpligt, ha rätt att åka hem och hämta sitt körkort och visa det. Vi förutsätter också att vid prövning av rapporteftergift även frågan om förseelsen beror på tillfälligt förbiseende skall påverka bedömningen. Det har ställts frågor till mig – bl. a. av herr Eriksson i Arvika – om hur man skall tolka dessa anvisningar. På det kan jag svara att den frågan, liksom alltid när det gäller frågor om rapporteftergift, får bedömas i varje särskilt fall. Genom de särskilda anvisningarna från rikspolisstyrelsen har polispersonalen fått uppmaning att beakta de synpunkter jag här redovisat. Jag tror – om jag skall ge till känna en personlig uppfattning – att det i praktiken kommer att verka så, att den som tillfällig glömt sitt körkort och som kan visa att han har ett sådant inte kommer att behöva betala böter i fortsättningen. På det sättet har vi nått motionärernas syfte utan att ändra bestämmelserna på ett sådant sätt att man minskar intresset hos bilförarna att verkligen ha med sig sitt körkort. Vi ansåg i utskottet att detta var en bra lösning, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Sven Gustafson i Göteborg för denna komplettering av utskottets skrivning. Herr Gustafson sade att han *antar* att i praktiken den som tillfälligt glömt sitt körkort kommer att få rapporteftergift. Jag vill uttrycka förhoppningen att trafikutskottets antagande är riktigt. Jag tror att utvecklingen på detta område kommer att följas med intresse av många trafikanter, eftersom det förekommit en oerhört stor irritation kring detta.

Herr Gustafson sade inledningsvis att avsikten inte varit att tillämpningen skulle bli sådan att fall av det slag som herr Nyhage relaterade och som jag återgav i frågedebatten skulle kunna inträffa. Jag tror att det är riktigt, men sådana fall *har* inträffat många gånger, och det är det som väckt denna irritation.

Jag är för min del nöjd med det steg på vägen som utskottsbetänkandet innebär och jag kommer för min del att med intresse följa utvecklingen i denna fråga. Jag tror att det är oklokt att vi har bestämmelser som i det praktiska livet är otympliga och stelbenta.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag uttalade i mitt anförande otvetydigt att jag med tillfredsställelse hälsar att möjligheterna till rapporteftergift skulle kunna komma att öka. Jag sade att detta innebar en klar förbättring. Jag hälsar alltså utskottets skrivning med tillfredsställelse, men jag tycker att det är inkonsekvent av utskottet att man inte löpt linan ut. Det går inte att rida på två hästar: dels ansluter sig utskottet till en undantagslös skyldighet, dels ansluter man sig till undatag från denna undantagslösa skyldighet.

Det om något, herr Sven Gustafson i Göteborg, anser jag vara om inte en liten västgötaklimax så i varje fall en klar Göteborgsklimax. Avståndet mellan Västergötland och Göteborg förefaller inte vara särskilt stort.

Dessutom bad jag någon representant för utskottet att ge en enda vettig förklaring till att polisen sedan den via körkortsregistret hade konstaterat att vederbörande har körkort skulle sätta i gång en lång och omfattande utredning, en procedur som krävde stor insats från polis-männens sida och som kostade åtskilligt med tid och arbete. Jag begärde en enda vettig förklaring härtill. Med hänsyn till den utgångstakt som herr Gustafson visade i sitt inlägg trodde jag att man skulle få en lång rad klara skäl för detta. Men herr Gustafson kunde inte förebringa ett enda. Jag upprepar därför min fråga: Varför framställs utredningskravet, fastän man väl vet att vederbörande bilförare innehar körkort?

Jag har inte yrkat på att man inte skall behöva ha körkortet med sig. I botten skall självklart ligga att körkortet skall finnas med. I körkorts-kungörelsen skall anges de skäl som kan finnas för annan behandling, vilket utskottet inte vill vara med om.

Det är ganska svagt, herr talman, att mitt skäl för att inte yrka bifall till motionen – jag angav klart och tydligt detta skäl – utnyttjas till att tala om västgötaklimax. Det finns verkligen all anledning för mig att bevaka denna fråga i fortsättningen. Jag kan ha anledning att komma tillbaka.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nyhage säger att man inte kan sitta på två hästar. Det är inte så lämpligt, när det är fråga om att köra bil. Dessutom framhåller herr Nyhage att utskottet borde ha löpt linan ut. Han påstår vidare att utskottet inte har kunnat åstadkomma ett enda vettigt skäl för det förslag som utskottet framlagt.

Varför tycker vi inte att var och en som påträffas utan att inneha körkort utan vidare skall släppas igenom? Jo, vi skall inte ha bestämmelser som gör att bilförare stimuleras till att inte vara så noga med att ha körkortet med sig. De skäl som här har angivits för att man inte skall bötfälla personer som inte har körkortet med sig är att det är fråga om tillfällig glömska eller speciella omständigheter. Polismännen skall vid körkortskontroll undersöka om vederbörande förare kan göra troligt att det är en tillfällig försummelse.

Det är att observera att denna bestämmelse fanns redan i den gamla kungörelsen, då man hade rätt att intill tredje vardagen på vilket poliskontor som helst inom riket uppvisa körkortet. Även då måste det vara fråga om en tillfällig försummelse. Därför tycker vi det är bra att man på något sätt försöker utreda att det är en tillfällig försummelse.

Det är inte så inkonsekvent som herr Nyhage tror att man å ena sidan kan ha bestämmelser medan det å andra sidan finns möjlighet till rapporteftergift. 12 § i polisinstruktionen gäller inte bara körkortet utan är en allmän bestämmelse. Därför vill vi fullfölja den linjen.

Herr NYHAGE (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte fått svar på det som min fråga verkligen

gäller. En bilist stoppas i en poliskontroll och det konstateras att han inte har körkortet med sig. Polisen anropar centrala körkortsregistret och får besked om att bilföraren innehar körkort. Därefter skall enligt utskottets betänkande ett omfattande utredningsarbete sättas i gång.

Jag vill ha svar på min fråga: Vilket vettigt skäl finns för detta? En utredning medför stora kostnader, mycket arbete och ökar antalet årsanställda inom polisen. Jag konstaterar, herr talman, att herr Gustafson alltså inte har givit mig svar på denna mycket centrala fråga.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att trafikutskottet i förvarande betänkande har behandlat en motion, nr 41, där jag har hemställt att ärenden rörande indragning av körkort på grund av trafikbrott skall överflyttas från länsrätt till allmän domstol.

När tingsrätten dömer ut ett visst antal dagsböter, tar den hänsyn till omständigheterna, och det kan finnas en önskan hos rätten att inte utsätta den skyldige för en alltför hård belastning. Det upplevs då som en oerhörd brist att frågan om hur det går med körkortet avgörs av ett annat organ. Efter en tid får vederbörande kanske ett meddelande om att körkortet blivit indraget. Jag anser att tingsrätten bör ta ställning även till frågan huruvida den åtalade skall få behålla körkortet eller ej. Många gånger utgör körkortsindragningen en mycket hårdare belastning än böterna. Förlust av körkortet kan betyda att vederbörande också förlorar möjligheterna att försörja sig själv och sin familj.

Herr talman! Jag har ingenting att erinra mot utskottets skrivning, där det anförs att trafikmålskommittén funnit övervägande skäl tala för att handläggningen av frågor rörande körkortsåterkallelse på grund av trafikbrott överflyttas från länsrätt till allmän domstol. I avvaktan på frågans vidare handläggning finner utskottet någon åtgärd från riksdagens sida ej påkallad.

Till detta vill jag bara uttala önskemålet att det inte skall dröja alltför länge innan Kungl. Maj:t vidtar den ändring som trafikmålskommittén fann angelägen.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Nyhage kan inte förstå varför det skall behövas en, som han sade, omfattande utredning, om det väl är konstaterat att bilföraren innehar körkort. Herr Nyhage har inte fått något svar från mig, påstår han.

Det står ingenstans i utskottets betänkande att det skall ske en omfattande utredning. Det är fria fantasier från herr Nyhages sida. Jag har tagit fram motionen 494 av herr Nyhage m. fl., som herr Nyhage inte har yrkat bifall till. Där hemställs att tidigare gällande bestämmelser om straffrihet vid motsvarande brott återinföres. Nå, vad sade de tidigare gällande bestämmelserna i vägtrafikförordningens 69 §? Jo, de sade att den som av tillfälligt förbiseende ej medför körkort skall ha rätt till straffrihet. Vad är det utskottet förutsätter? Jo, om det konstateras att vederbörande har körkort, så skall man se om det är fråga om ett tillfälligt förbiseende – just detsamma som herr Nyhage yrkar på i sin motion.

Herr NYHAGE (m):

Helt kort, herr talman, jag bara läser innantill: "För färd med motorfordon anser sig utskottet med hänsyn härtill ej berett att föreslå en ändring av förevarande bestämmelser i körkortskungörelsen." Det är utskottets reella ställningstagande. Sedan hänvisar man till rikspolisstyrelsen.

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

Skyldighet att använda bilbälte

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Ja, just det. Det var ett fullständigt korrekt citat. Jag har mycket ingående förklarat varför vi inte anser att vi skall göra ändringar i körkortskungörelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Skyldighet att använda bilbälte

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 15 i anledning av propositionen 1974:86 angående skyldighet att använda bilbälte jämte motioner.

I propositionen 1974:86 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 22 mars 1974

dels berett riksdagen tillfälle att yttra sig över de riktlinjer för en bilbälteslagstiftning som angetts i propositionen,

dels föreslagit riksdagen att anta inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1916:312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

I propositionen redovisades riktlinjerna för en lagstiftning som medförde skyldighet att använda bilbälte vid färd med personbil.

Enligt huvudprincipen skulle användningsplikt gälla för sittplatser i framsäte, där bilbälte var monterat. Vissa undantag krävdes dock av praktiska och tekniskt-medicinska skäl.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1974:1771 av fru Johansson i Hovmantorp (s),

1974:1772 av herr Strömberg i Botkyrka (fp) vari hemstälts att riksdagen som sin mening uttalade A. att lämpligt organ fick i uppdrag att genomföra en brett upplagd informationskampanj i anledning av de nya bestämmelserna, B. att polisen uppmanades att under tiden närmast efter bestämmelsernas ikraftträdande ägna särskild uppmärksamhet åt användningen av bilbälten,

1974:1773 av herrar Åkerlind (m) och Strindberg (m) vari hemstälts att riksdagen beslutade avslå propositionen 1974:86 angående skyldighet att använda bilbälte,

1974:1777 av herr Johansson i Hållsta (c) vari hemstälts att riksdagen

161

vid sin behandling av propositionen 1974:86 hos Kungl. Maj:t uttalade nödvändigheten av att en effektiv informations- och propagandakampanj kom till stånd inför ikraftträdandet av lagstiftningen om skyldighet att använda bilbälte samt

1974:1778 av herr Söderström (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle
  - a. med avslag på motionerna 1974:1773 och 1974:1778 godkänna de av departementschefen i propositionen 1974:86 förordade riktlinjerna för en bilbälteslagstiftning,
  - b. i anledning av motionerna 1974:1772, yrkandet A, och 1974:1777 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande en bilbälteskampanj m. m.,
  - c. avslå motionen 1974:1772, yrkandet B,
  - d. avslå motionen 1974:1771,
2. att riksdagen skulle anta det i propositionen 1974:86 framlagda förslaget om ändring i lagen (1916:312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande nr 15 behandlas propositionsförslaget om införande av skyldighet att använda bilbälte i bilarnas framsäten. Herr Sven Gustafson i Göteborg uttryckte ett visst missnöje över att det inte blev votering i det förra ärendet. Jag kan på en gång säga att jag kommer att begära votering i det här ärendet.

I motionen 1773 har jag tillsammans med herr Strindberg yrkat att propositionen skall avslås. Detta goda förslag har dock inte vunnit anslutning i utskottet. Utskottet tillstyrker i stället propositionen, vilket innebär att man vill införa en ny tvångslag till alla dem som vi redan har.

Motiveringen för förslaget är att antalet dödade och skadade i trafiken därmed skulle minska. Det motivet är givetvis riktigt, även om det också finns exempel på att just användningen av bilbälte har gjort att skada har uppkommit eller att frånvaron av bilbälte har räddat liv. Jag har själv träffat på flera sådana exempel och vi skall inte blunda för att sådana exempel finns. Trots det skulle bilbältesanvändning säkert rädda många fler än om man inte har bälten. Det är jag också villig att erkänna. Att ta till så drastiska åtgärder som obligatorisk bilbältesanvändning under straffhot är dock att gå alldeles för långt. Liknande frihetsinskränkningar skulle då också med samma motiveringar kunna tillgripas på åtskilliga andra områden där det gäller att rädda liv. Man kunde t. o. m. gå så långt att alla som befinner sig på sjön skall ha flytväst, även de som badar. Då skulle många räddas från att drunkna.

Det finns undersökningar som visar att alkoholbruket direkt eller indirekt tar ca 5 000 liv per år i vårt land. Med samma motiveringar skulle det då vara skäl att förbjuda all alkoholförtäring med hot om böter vid överträdelse. Om man drar ut konsekvenserna av detta lagförslag kan de bli ganska orimliga – trots att jag personligen tycker att alkoholförtäring är av ondo.

Jag motionerade tillsammans med några riksdagskamrater från olika partier under flera år om att utbildningen i perifer kärkirurgi skulle utvecklas i vårt land. Om man gjorde det så att det fanns kunniga läkare på det området vid alla sjukhus, skulle enligt beräkningar antalet invalider minskas med ungefär 200–300 per år, alltså ungefär lika många som utskottet har beräknat att man skulle rädda till livet genom den här tvångslagen. Det förslaget innebar inget tvång, det innebar inga kostnader, därför att de pengar man lade ut skulle man få igen mer än väl. Men riksdagen godtog inte det förslaget – underligt nog.

Det skulle förvåna mig om riksdagen biföll förslaget om en tvångslag vad gäller bilbältesanvändning. Ingen bestrider väl att man genom bestämmelser skulle kunna minska antalet skadade eller dödade på olika samhällsområden. Men frågan är hur långt man är beredd att gå och om åtgärderna är absolut nödvändiga. Frågan är främst i vilken utsträckning man vill acceptera ett tvångssamhälle.

En annan förkastlig tvångsbestämmelse som nyligen införts på trafikområdet är skyldigheten att ha lykta på sin cykel vid färd i dagsljus. Den tvångsbestämmelsen bör snarast avskaffas.

I propositionen framhålls betydelsen av att en bilbälteslag har stöd hos allmänheten. Departementschefen anser sig ha anledning att räkna med ett positivt gensvar hos bilisterna på en lagstiftning. Det finns ingenting som tyder på att så blir fallet, snarare tvärtom. Ilskan är påtaglig hos många bilister.

Av de effektmätningar som trafiksäkerhetsverket utfört under åren 1971–1973 framgår att användningen av bilbälte på frivillig väg varierade från 15,2 till 31 procent vid de olika mätningarna. De lägsta siffrorna fick man i början av mätperioden omkring år 1971 och de högre siffrorna i slutet av perioden. Nu påstår departementschefen att bilisterna till 80 procent skulle vara positiva till en tvångslagstiftning. Även utskottet använder denna hårresande beskrivning av läget.

När nu trafiksäkerhetsverkets undersökningar visar att högst 31 procent av bilisterna frivilligt använder bilbälte säger väl sunda förnuftet – om man gör bruk av det – att inte 80 procent är positiva till en tvångslagstiftning. Det är troligen högst 30 procent som är det. Att döma av mina egna erfarenheter är högst 10 procent positiva till en tvångslagstiftning. Även många av dem som nu frivilligt använder bilbälte reagerar negativt mot ett eventuellt tvång att använda det.

Vissa erfarenheter från Australien redovisas i propositionen. Där har man infört en sådan här tvångslagstiftning. Trots skyldigheten att använda bilbälte har det visat sig att endast 80 procent där använder bältet under körning i tätort, medan användningen på landsbygden är 65 procent – detta trots att längre körsträckor och högre farter borde motivera en ökad användning på landsbygden. Att användningen av bilbälte är mer omfattande i tätorter torde bero på större risk för upptäckt där om man inte använder det.

I propositionen sägs att man inte enbart med information, propaganda och utvecklingsarbete för förbättring av hanteringsegenskaperna skulle kunna åstadkomma en tillräckligt hög användning. Hur vet man det? Vi har ju inte erfarenhet av det.

Trafiksäkerhetsverkets undersökningar visar endast att användningen har ökat från 15,2 till 31 procent från 1971 till 1973. Troligen är det information och utvecklingsarbete som har bidragit till det. Förbättrade bältestyper som inte upplevs som negativa, enhetliga låsmekanismer som gör handgreppen enkla och förbättrad information skulle troligen leda till en betydligt högre användning av bilbälte på frivillig väg. Det är den vägen man skall gå. Om man dömer ut information och propaganda och säger att sådant inte har effekt, så måste man först fråga: Vad är det för fel på informationen eller vad är det för fel på bilbältena eftersom folk inte vill ha dem på sig? Men sådana frågor har man inte ställt. Man har utgått ifrån att det är fel på bilförarna som inte gör som de blir tillsagda. Och så tillgriper man tvång – ytterligare en tvångslagstiftning till alla de andra.

Låt oss använda tvångslagstiftning med försiktighet, om vi vill bevara demokratin. Det har sagts att varje ny generation måste vinna demokratin på nytt. Om samhället blir genomsyrat av tvångslagstiftningar så att medborgarna upplever det så att friheten sitter trångt eller är obefintlig, minskar intresset för att försvara detta samhälle, och den frihet som man haft kan finnas bortsopad över en natt. Det är mycket mot den bakgrunden som jag ser den här frågan. Det kan visa sig allvarigare än vi kanske anar att tvinga människor till ett inrutat handlande i alla livets situationer. Då lurar diktaturen bakom hörnet.

Det är ju också så att varje föreskrift av tvingande karaktär måste kompletteras med kontroll av efterlevnaden. Den kontrollen måste vara så effektiv att de flesta överträdelser kan beivras. I annat fall bidrar föreskriften till uppluckring av det allmänna rättsmedvetandet.

Vi vet att en stor majoritet av bilisterna överträder nuvarande fartgränser. Skyldighet att använda bilbältet skulle vara ännu lättare att överträda, därför att kontrollen av efterlevnaden skulle bli ännu svårare och kräva stora personella insatser. Vad kommer det förresten att kosta och hur har man tänkt få resurser till den personalökning som blir nödvändig?

I motionen tar vi upp en annan fråga som det kunde vara intressant att få besvarad av utskottets talesman. Den är nämligen inte besvarad i utskottsbetänkandet. Det föreslås ju bötesstraff för den som inte använder bilbältet. Men det redovisas inte vem som skall vara ansvarig, om föraren inte kan förmå sin passagerare att använda bältet. Vem skall då böta? Föraren eller passageraren eller båda?

Det har också visat sig att i de bilar som har en inmonterad varningssignal när bilbälte inte används är det bara att koppla bältet runt sitsen så tystnar signalen och det ser utifrån ut som om bältet används. För att i ett sådant fall kontrollera användningen måste föraren stannas. Den föreslagna lagen är också så pass långtgående att den får orimliga konsekvenser för t. ex. den som hjälper till att dra i gång sin grannes bil ute på landsvägen eller vid varutransporter där det är kort avstånd mellan avlämningsplatserna. Då skall bältet också användas enligt propositionen.

Det sägs även i debatten att bilisternas organisationer har godkänt förslaget. Inte heller det är riktigt.

Transportarbetareförbundet anser att i första hand propaganda- och

informationskampanjer bör prövas ytterligare för att öka användningen på frivillig väg.

Trafikanternas riksförbund, som sändt en skrivelse i frågan till utskottet, har sagt att obligatorisk skyldighet att använda bälten inte skall införas men att man bör förbättra bälteskonstruktionerna och stimulera frivillig användning.

Svenska taxiförbundet, som också har agerat i sina medlemmars intresse, har lyckats få undantag för taxitrafiken.

KAK, MHF och Motormännens riksförbund har däremot tillstyrkt förslaget om tvångslag med straffhot. Men om man i dessa organisationers ledningar går ut och frågar medlemmarna vad de tycker, skall man finna ett helt motsatt ställningstagande hos en stor majoritet av medlemmarna.

Utskottet erkänner också i sitt betänkande i andra stycket s. 5 att lagstiftningen *inte* är förankrad i det allmänna rättsmedvetandet. Man säger där: "Det är också viktigt att myndigheterna genom upplysningsverksamhet söker förankra lagstiftningen i allmänna rättsmedvetandet." Förslaget är alltså inte förankrat i det allmänna rättsmedvetandet för närvarande. Det är jag helt övertygad om, och det erkänner som sagt utskottet med denna skrivning.

I slutet av sitt betänkande säger utskottet att man finner det väsentligt att införandet av lagen förbereds på ett sådant sätt att bästa möjliga resultat uppnås. Herr talman! En sådan tvångslag under straffhot kan inte ge bästa möjliga resultat om man ser till helheten.

Bättre bilbälten, enhetligare och bättre låsanordningar, propaganda och information för mera användning av bältena och frivillig användning ger från olika utgångspunkter säkerligen det bästa resultatet.

Det kan på sikt ge samma användningsgrad som ett tvång. Det behövs då ingen dyrbar övervakning. Den enskilde kan på åtminstone ett område ha respekt för myndigheterna, och det är riktigt ur demokratisk synpunkt. Det finns då, om man håller sig enbart till det här området, fortfarande skäl att tala om frihetens stamort på jorden.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 1773, som jag har väckt tillsammans med herr Strindberg. Ett bifall till denna motion innebär avslag på propositionens förslag om tvångslagstiftning under straffhot.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Jag hade inte anmält mig för något längre anförande för att inte upphålla kammarens ledamöter alltför mycket med vad jag tänkte säga, men en del av vad herr Åkerlind sagt gör att jag också måste få bemöta honom – utan att gå in på alla de underligheter som fanns i hans anförande.

Herr Åkerlind talar om tvång och tvångslag. Jag vill omedelbart säga att jag finner detta vara märkligt. Jag vill när det gäller den proposition som nu framlagts snarare tala om omsorg om människor och om människoliv. Herr Åkerlind erkände att lagens motiv, att rädda liv, var riktigt även om det, som han sade, fanns exempel på att människor hade räddats därför att de inte haft bilbälte. Med anledning av detta uttalande av herr Åkerlind skulle jag vilja fråga, om det inte är riktigt att försöka rädda liv.

Herr Åkerlind tror på frivillighetens väg. Men har vi inte på alla dessa år med frivillighet fått en tillräckligt hög bilbältesanvändning måste, som jag ser det, en lagstiftning införas även på detta område. Svenska folket är i stort sett laglydigt – hur det är med folket i Australien kan jag inte yttra mig om. Jag är följaktligen övertygad om att efterlevnaden av lagen blir god.

Herr Åkerlind har vid ett par tillfällen åberopat trafiksäkerhetsverket. Jag har dock uppmärksammat att det var förslag från Nordiska trafiksäkerhetsrådet som låg till grund för propositionen och att man alltså vill försöka nå enighet i Norden på detta område.

Jag har begärt ordet för att i korthet få uttala min tillfredsställelse med att riksdagen nu har fått propositionen 86 angående skyldigheten att använda bilbälte. Vi är rätt många som under åren vid olika tillfällen har hävdat att ett obligatoriskt användande av bilbälte är ett av medlen till ökad trafiksäkerhet. Jag har hört någon anföra som skäl mot angelägenheten av ett sådant beslut, att det ju bara är bilföraren som skyddar sig själv. Men, herr talman, en trafikolycka är inte alltid en singelolycka, med bara *en* bil i olycksbilden – om man nu skall se det så krasst. Det kan också sitta någon vid sidan av bilföraren i framsätet. Det finns numera även bilbälten i baksätena på våra bilar. Om även den mötande bilisten och eventuella passagerare bär bilbälten, kan ju följderna av en kollision bli lindrigare för flera inblandade. Själv känner jag mig säkrare inför alla eventualiteter genom att ha bilbältet på mig, även om jag är ensam i bilen och alltså "endast skyddar mig själv".

Jag skall bara i förbigående nämna de ekonomiska vinster som ett minskat antal svårt skadade patienter kan innebära för vår sjukvård – där vi kanske kan få flera lediga sjuksängar och mera resurser till vård av andra sjuka.

Utskottet har uttalat sig för en bilbälteskampanj i anslutning till beslutet i dag. Såväl trafiksäkerhetsverket som NTF brukar driva kampanjer i anslutning till angelägna trafiksäkerhetsfrågor, och jag har tagit för självklart att så kommer att ske även i den här frågan. Det har förresten ganska nyligen varit en sådan kampanj, där de lokala trafiksäkerhetskommittéerna ute i kommunerna var engagerade. Det behövs informationskampanjer – vi har haft en när det gällt reflexmaterial i mörkertrafik, och nu pågår en cykelkampanj på de flesta håll – men det har, som sagt, visat sig att de ändå inte kan ge ett så gott resultat att en lagstiftning kan utslutas.

Jag vill emellertid understryka i dag – jag har gjort det tidigare i kammaren, och jag kan på den här punkten till en del hålla med herr Åkerlind – att man också måste intressera bilbältesfabrikanterna för att komma fram med bältestyper som är lätta att ta av och på och som inte behöver krångliga ändringar var gång de skall användas, beroende på vem som skall använda dem eller på om man har på sig ett ytterplagg eller inte. Jag har tidigare motionerat om det här tillsammans med några kamrater. Typen rullbälte är bra, men det kan kanske utvecklas ännu bättre typer av bilbälten, om vi får bilbältesfabrikanterna intresserade; det är jag inte främmande för.

Jag tror på ett positivt gensvar och ökad användning av bilbälten, om

det blir enhetligare och mera lätthanterliga typer – och om det blir lagstiftning, eftersom svenska folket, som jag nyss sade, i stort sett är laglydigt. Jag beklagar att man för dagen undantar taxitrafiken liksom skolbarnen från skyddet genom någon typ av bilbälte. I det senare fallet är jag medveten om svårigheterna men hoppas på en utveckling i rätt riktning. Beträffande taxibilarna noterar jag att undantagen gäller i ett inledningsskede. Jag har här i Stockholm träffat på taxiförare – ett fåtal; det är sant – som har använt bilbälten, och de har funnit det särskilt angeläget för sig i sitt yrke.

Herr talman! Jag uttrycker än en gång min tillfredsställelse med att förslaget har kommit och yrkar bifall till trafikutskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Thunvall frågar mig om jag inte tycker att det är bra att rädda liv. Visst tycker jag det, och det sade jag. Men jag sade också att det inte är bra att rädda liv genom att tvångslagstifta på område efter område, när man kanske kan få samma resultat på sikt genom att gå fram på den frivilliga vägen.

Om fru Thunvall inte förstod mitt resonemang, trots att jag antar att hon lyssnade, är jag beredd att upprepa mitt anförande enskilt för fru Thunvall.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att vi förstod varandra, men vi har i det här fallet helt olika uppfattningar om vad som är tvångslagstiftning eller, som jag ser det, omsorg om medmänniskorna och en vilja att försöka rädda liv genom att hjälpa till med en lagstiftning. Vi har alltså skilda åsikter här, men vi förstår nog vad den andre menar.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag vill först svara på en fråga som herr Åkerlind ställde, nämligen om vem som är ansvarig. Ansvarighet kan endast utdömas mot den som underlåter att ta på sig bilbältet. Föraren har alltså inget ansvar för att en passagerare har bilbälte på sig, utan det är fråga om en rent personlig ansvarighet.

Jag tror att herr Åkerlind och jag är överens på många punkter i det här sammanhanget, för jag har uppfattat herr Åkerlind så, att han är anhängare av att så många människor som möjligt skall använda bilbälte. Att man måste göra detta är också något som har blivit klarare och klarare för de svenska medborgarna.

Jag kan hänvisa till en intressant skrift som Volvo har gett ut – Fem sekunder som räddar ditt liv. Där påpekas att det finns risk för dödsolyckor även vid hastigheter under 20 km/tim om man inte har bilbälte och att en krock i en hastighet av 50 km/tim är som att falla ned från taket på ett trevåningshus. Där redovisas också en mycket intressant undersökning som Volvo har gjort av 28 000 olyckor. Man fann att ingen av de människor som var inblandade i dessa olyckor och som använt bilbälte hade dödats i hastigheter under 100 km/tim. Under det att man redovisade 49 dödsfall bland personer som inte hade bilbälten; fann man

Onsdagen den
15 maj 1974

Skyldighet att använda bilbälte

att det var sammanlagt tre dödsfall bland dem som använt bilbälten – och de hade kolliderat i hastigheter betydligt över 100 km/tim. Det är ju siffror som är mycket talande.

Häromdagen invigdes i Stockholm ett bilskadecenter som två försäkringsbolag, Skandia och Trygg-Hansa, just har byggt med tanke på detta problem. Trafikutskottet har gjort ett besök i Folksams verkstad i Växjö. *Folksam har också en intressant skrift, som heter För säkerhets skull, och för denna skrift har Folksam knutit professor Voigt till sig. Utskottet fick del av mycket intressanta siffror, som visar vad ett bilbälte kan betyda för att rädda människoliv. Professor Voigt hade också en upplysning som nog inte är så väl känd. Många av oss tycker kanske att det är onödigt att ha bilbälte om vi sitter i baksätet därför att man räknar med att man i alla fall skall klara sig. Men professor Voigt kunde påvisa att flera dödsfall har inträffat hos dem som suttit i framsätet därför att baksätesspassagerare som inte använt bilbältet har slungats mot framsätena.*

Jag tror att herr Åkerlind och jag är överens om att det kanske inte finns någon trafiksäkerhetsåtgärd som vi nu kan införa och som kan ha så stor verkan som en bestämmelse som gör att människor har bilbälten på sig. Det är svårt att göra uppskattningar, men det har sagts att om bilpassagerarna i framsätet hade bilbälten, skulle kanske 300 människoliv om året kunna räddas. Om det är sannolikt att man genom en bestämmelse kan rädda 300 människoliv om året, kan det inte då vara motiverat att vi som kör bil och åker bil tar på oss det lilla extra besväret att sätta på oss bilbälte?

Varför har man då inte redan för länge sedan infört sådana bestämmelser? Jo, helt enkelt därför att det hittills inte har varit en sådan allmän förankring för tanken på en obligatorisk bilbältesanvändning att det har varit lämpligt att genomföra den. Jag håller med herr Åkerlind på den punkten att det är felaktigt att införa en lagstiftning som inte efterlevs och att det är felaktigt att införa en lagstiftning om man inte har någon möjlighet att övervaka efterlevnaden. I så fall inträffar inte bara det att lagen blir förfelad, utan man riskerar också att respekten för regler och lagar över huvud taget sjunker. Om det är så att man kan överträda en trafikbestämmelse kan man kanske också överträda en annan och köra mot rött ljus t. ex. Därför har vi varit tveksamma när det gäller att införa tvingande bestämmelser om användande av bilbälte – vi har inte varit säkra på att bestämmelserna kommer att efterlevas.

Nu citerar herr Åkerlind en formulering i utskottsbetänkandet och menar att vi har sagt att skyldighet att använda bilbälte inte har någon förankring i det allmänna rättsmedvetandet. Det har inte varit vår avsikt att uttrycka oss på det sättet. Vad vi har kunnat konstatera är att förståelsen för en lagstiftning på detta område har ökat kraftigt under den senaste tiden här i Sverige. De undersökningar som gjorts t. ex. genom bilistorganisationerna – och herr Åkerlind måste ju erkänna att alla de tre stora bilistorganisationerna har uttalat sig för lagstiftningen – har visat att ungefär 80 procent av de tillfrågade anser att en lagstiftning är motiverad. Då tycker vi att det finns förutsättningar för att införa en sådan lagstiftning.

Onsdagen den
15 maj 1974.

Skyldighet att använda bilbälte

Men för att ytterligare understryka de synpunkter som herr Åkerlind och vi har gemensamma i detta hänseende har vi sagt att lagstiftningen bör inte genomföras, om man inte dessförinnan bedriver en brett upplagd informationskampanj och om man inte samtidigt som lagstiftningen träder i kraft har möjligheter att på ett lämpligt sätt övervaka bestämmelserna och hjälpa bilisterna till rätta under tiden närmast efter ikraftträdandet. Det är detta som har påverkat vår syn på när lagen skall träda i kraft.

Det finns många som menar att lagen bör träda i kraft den 1 juli. Jag var på ett trafikpolitiskt seminarium, anordnat av en av de stora motororganisationerna här i landet, där organisationens verkställande direktör vädjade till trafikutskottet att låta den nya lagen träda i kraft redan den 1 juli. Jag svarade att det har ofta hänt att vi känt oss tvingade att införa en lagstiftning med mycket kort varsel utan att man har hunnit förbereda den ordentligt, utan att man har hunnit ge ordentlig information, och jag tycker inte att vi skall utsätta oss för detta. Vi har i utskottsbetänkandet sagt – under det att departementschefen uttalat att tidpunkten den 1 januari 1975 kan vara lämplig och därmed liksom säger att ikraftträdandet kan ske både före och efter detta datum – att vi tycker att denna lagstiftning skall träda i kraft "så snart detta med hänsyn till behovet av information och övervakning kan ske, dock senast den 1 januari 1975".

Herr talman! Jag är medveten om den tveksamhet som kan råda inför en sådan här lagstiftning. Men vi tar på oss andra bestämmelser i trafiksäkerhetssyfte – bestämmelser som enligt min uppfattning inte räddar så många människoliv som den här bestämmelsen skulle göra. Därför tycker jag att vi inför möjligheten att rädda kanske 300 människoliv om året skall ta ansvaret för att införa denna bilbälteslag, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är, herr Sven Gustafson i Göteborg, inte fråga om värdet av att använda bilbälte. Det är inte den frågan jag diskuterar, och det är inte den frågan vi har olika meningar om. Men vad jag vänder mig emot är tvångslagstiftning under straffhot. Är herr Sven Gustafson i Göteborg i konsekvensens namn beredd att förorda ett förbud mot att dricka alkohol? Det skulle rädda ca 20 gånger så många människoliv per år, enligt gjorda undersökningar.

Samtliga de tre bilistorganisationerna ansluter sig till förslaget, sade herr Gustafson vidare. Nu är det inte samtliga bilistorganisationer som har sagt ja till detta tvångsförslag, och i de organisationer som har gjort det har ledningarna inte majoriteten av sina medlemmar med sig. Det sade jag också, och det upprepar jag.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! I mitt förra anförande var jag mycket angelägen om att betona att herr Åkerlind och jag är överens om vikten av att så många människor som möjligt använder bilbälten. Sedan använde jag också ganska lång tid för att motivera varför jag tycker att vi i detta fall bör ha

en lagstiftning. Men nu för herr Åkerlind in frågan om vi skall tillåta människor att dricka alkohol eller inte. Kan vi inte ta den diskussionen när den frågan kommer upp, herr Åkerlind? Nu föreligger frågan huruvida vi i syfte att rädda kanske 300 människoliv om året skall ha denna lagstiftning. Låt oss ta ställning till den frågan nu, eftersom det är den som behandlas i dag.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Jo, herr Sven Gustafson i Göteborg, vi kan ta diskussionen om alkoholen när den frågan kommer upp. Men jag ville ha ett principiellt besked om huruvida herr Gustafson i konsekvensens namn var beredd att förorda en sådan lagstiftning också. Det skulle nämligen rädda 20 gånger så många människoliv som tvångslagen om bilbälten.

Herr SVEN GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om man inför ett förbud eller en lagstiftning på ett område, så skall man genast i konsekvensens namn göra det också på alla andra områden, menar tydligen herr Åkerlind. Jag tror väl att både herr Åkerlind och jag är intresserade av att människor inte dricker alkohol, men vi vet ju också att det inte finns något underlag i den allmänna opinionen för att förbjuda varje form av alkoholförtäring.

Herr LINDAHL i Lidingö (s):

Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över att propositionen 86 redan i maj 1974 ligger på riksdagens bord efter utredningar sedan december 1972, inte minst på det nordiska planet. Förslaget om skyldigheten att använda bilbälte har behandlats mycket positivt av trafikutskottet, som enhälligt har tillstyrkt propositionen.

Att bilbältet har hög skadeförebyggande effekt torde vid det här laget få anses klart dokumenterat. Stora trafiksäkerhetsvinster kan sannolikt nås också i Sverige, om bilförare och passagerare mera allmänt begagnar bilbälte. Internationella erfarenheter på området är i detta fall uppmuntrande. Jag har haft ett behov av att säga detta, eftersom jag har viss erfarenhet på området. Jag har nämligen i min civila gärning under rätt många år arbetat med olika trafiksäkerhetsfrågor och medverkat i olika kampanjer för att på frivillig väg kunna åstadkomma denna förändring, som vi alla så innerligt önskar.

Man kan säga att de aktioner som tidigare gjorts på detta område har ökat kunskaperna om bilbältets nytta och skapat en positiv inställning till bältet. Det tror jag vi kan vara ganska överens om. Men användningen har man inte på frivillig väg lyckats öka tillräckligt mycket, anser jag. De kampanjer som har genomförts här i landet – av trafiksäkerhetsverket, rikspolisstyrelsen, Folksam och många andra – har givit vissa påtagliga resultat. Som herr Åkerlind påpekade har andelen bilbältesanvändare från mars 1971 till oktober 1973 ökat från ungefär 15,2 procent till 31 procent. Det är ett relativt gott resultat. Folk som arbetar med sådana kampanjer på andra håll i världen säger att detta är ett mycket fint resultat. I USA har man inte fått någon märkbar effekt av liknande åtgärder.

Onsdagen den
15 maj 1974*Skyldighet att an-
vända bilbälte*

När vi nu går att fatta beslut om en lagstiftning på detta område vill jag säga att jag tror att kampanjerna för att öka användningen av bilbälte på frivillig väg haft stor betydelse. De har först och främst syftat till att få bilisterna att sätta på sig och använda bältet, och på den punkten har man nått vissa, begränsade resultat. Men kampanjerna har också syftat till att ändra allmänhetens attityd, så att det när den dagen kommer blir lättare att genomföra en lagstiftning. I detta avseende tycks kampanjerna ha givit ett påtagligt positivt resultat i vårt land. Som departementschefen framhåller i propositionen visar undersökningar som gjorts en klart positiv inställning. I ett fall förordar, som tidigare nämnts i debatten, mer än 80 procent av de tillfrågade en lagstiftning.

Detta är ju gott och väl. Men behovet av information är, som många här har påpekat, mycket stort. Det behövs enligt min mening knappast några motioner till trafikutskottet för att trafiksäkerhetsverket även i fortsättningen skall verka på detta område – det är för att göra det som verket finns till. Det är helt enkelt trafiksäkerhetsverkets skyldighet att under de närmaste månaderna förbereda allmänheten på den lagstiftning som vi hoppas skall kunna träda i kraft någon gång vid årsskiftet.

Vi kan i dag konstatera att människor är relativt positivt inställda till detta trafiksäkerhetsarbete, men attityderna kan och bör naturligtvis ytterligare förbättras. Därför hoppas jag att de resurser som kommer att erfordras på detta område kommer att ställas till trafiksäkerhetsverkets förfogande.

Trafiksäkerheten är – det brukar vi ofta säga här i huset – en angelägen sak, och det finns många krafter som är engagerade i detta viktiga arbete på att rädda liv. Även här i riksdagen tilldrar sig alltid trafiksäkerhetsfrågorna stort intresse. Vi ger varje år uttryck för detta vårt intresse och vår oro, bl. a. genom ett stort antal motioner. Jag tror därför att många i denna kammare hälsar propositionen med stor tillfredsställelse, i förhoppningen att vi nu skall kunna nedbringa antalet dödade och skadade i trafiken.

Mot denna bakgrund vill jag uttrycka min glädje över att vi nu går att fatta beslut om en lagstiftning som medför skyldighet att använda bilbälte vid färd med personbil. Att bilbältet har en hög skadeförebyggande effekt kan väl anses klart dokumenterat.

Herr AKERLIND (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindahl utgår ifrån att bilisterna inte använder bältet frivilligt men att de blir jätteglada om de blir tvingade att använda det.

Jag kan inte förstå varifrån man fått siffran 80 procent, som spökat litet här och var – det har sagts att 80 procent av svenska folket skulle vara positiva till en lagstiftning på detta område. Den undersökningen måste huvudsakligen ha gällt folk som inte själva kör bil. Mina egna erfarenheter är att det är ungefär 3 procent av bilförarna som är positiva till lagförslaget, och jag har talat med hundratals sedan det framlades.

Herr LINDAHL i Lidingö (s) kort genmäle:

Herr talman! Som jag framhöll i mitt tidigare anförande är det i och

för sig bra om 30 procent av bilförarna använder bilbälte, och det utgör en god grund för fortsatt arbete och fortsatta insatser på det här området. Men skall vi kunna rädda liv vore det önskvärt om vi kunde komma upp till de 80 procent som kan vara en realistisk målsättning när lagen en gång har trätt i kraft.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag tycker att det är en sund reaktion att man i princip arbetar för att inte lägga tvingande bestämmelser på människorna – binda människornas rörelsefrihet i ett allt modernare samhälle. Man skall försöka – om möjligt – att göra tvärtom.

Detta är min principiella uppfattning i alla frågor, och när vi diskuterade den här frågan i utskottet var det min uppfattning att man även på det här området måste tänka sig för mycket noga innan man inför tvingande bestämmelser. Men de saksål som drogs fram och de undersökningar som redovisades gav mig den uppfattningen att vi kunde gå fram med ett enhälligt utskottsbetänkande och inte avge någon reservation. Det är mot den bakgrunden som jag som mitt partis företrädare har anslutit mig till övriga utskottsledamöters uppfattning.

Jag tycker också att det är bra att vi får en ingående diskussion – fast denna kanske varit litet för omfattande – i en sådan här praktisk allmän fråga, så att människorna på ett eller annat sätt får ta del av de argument som finns.

Bilindustrin arbetar nu med att få fram bilbälten som fungerar på det sättet att man automatiskt får bältet på sig när man sätter sig i bilen. Framtidens bil kommer att bli sådan att man inte kan starta den utan att ha bilbältet på sig. På det sättet tvingar man med teknikens hjälp bilisten att ta på sig bilbältet. Därigenom skulle man kunna slippa en lagstiftning. Men eftersom det tar ganska många år innan sådan utrustning finns i alla bilar – den finns bara på de nya – måste man under en övergångstid ha en tvingande bestämmelse. Bakgrunden är att man därigenom räddar liv – och man hindrar dessutom skador som kan medföra livslånga lidanden inte bara för den skadade utan också för omgivningen.

Herr talman! Jag har med det anförda velat deklarerat min klara uppfattning i den här frågan.

Med detta anförande, i vilket herr Nordgren (m) instämde, var överläggningen slutad.

Punkten 1 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1773 av herrar Åkerlind och Strindberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 15 punkten 1 a röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1773.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 290
Nej - 11
Avstår - 12

Punkterna 1 b-1 d samt punkten 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 10 Föredrogs

Trafikutskottets betänkanden

Nr 17 i anledning av propositionen 1974:101 med förslag till lag om ändring i lagen (1972:435) om överlastavgift

Nr 18 i anledning av propositionen 1974:112 angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m. jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 11 Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 16 i anledning av propositionen 1974:61 angående stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m. samt propositionen 1974:69 angående vissa energibesparande åtgärder i vad avser åtgärder för tillvaratagande av skogsavfall m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen 1974:1 bilaga 11 under punkten D 5 (s. 57) beräknat medel för nedannämnda ändamål hade Kungl. Maj:t i propositionen 1974:61 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 22 februari 1974 föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i propositionen förordats rörande statsbidrag till intensifierad skogsvård i norra Sverige,

2. godkänna vad i propositionen förordats om stöd till forskning och utveckling rörande maskiner och metoder för tillvaratagande av skogsavfall m. m.,

3. medge att under budgetåret 1974/75 utfästes statsbidrag med högst 41 900 000 kronor till intensifierad skogsvård i norra Sverige samt till skogliga åtgärder inom samverkansområden i de fyra nordligaste länen

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

Onsdagen den
15 maj 1974

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

och för att fullgöra skogsvårdsföretag i Lappmarken,

4. till Åtgärder för intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m. för budgetåret 1974/75 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 100 000 kronor,

5. till Forskning rörande tillvaratagande av skogsavfall m. m. för budgetåret 1974/75 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1974:61 anfördes bl. a. följande:

”I propositionen föreslås att åtgärder vidtas för att intensifiera skogsvården i norra Sverige. Beräkningar har visat att skogsavverkningarna i norra Sverige på sikt måste minskas betydligt om inte skogsvården intensifieras. Sysselsättningen i skogsbruket har minskat kraftigt den senaste tioårsperioden och kan beräknas minska ytterligare under 1970-talet. Särskilt hårt drabbas därvid skogslänen. I propositionen föreslås statligt stöd till skogsvårdsåtgärder i inre stödområdet och i Norrlands kustland vilka dels skapar sysselsättning på kort sikt, dels förbättrar sysselsättningsläget och skogsindustrins råvaruförsörjning på lång sikt. Bidragen för budgetåret 1974/75 beräknas till 30 miljoner kronor.”

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1974:25 angående vissa ekonomisk-politiska åtgärder bl. a. anmält sin avsikt att senare lägga fram förslag om att ställa medel inom en ram på 250 miljoner kronor till förfogande för investeringar som syftade till bättre hushållning med energi. Den i propositionen 1974:61 förordade medelsanvisningen till stöd för forskning och utveckling rörande maskiner och metoder för tillvaratagande av skogsavfall m. m. borde enligt departementschefens uttalande anses ligga inom ramen för det förslag om åtgärder för bättre hushållning med energi som aviserats i propositionen 1974:25. Detta förslag hade numera lagts fram i propositionen 1974:69 (bostadsdepartementet) angående vissa energibesparande åtgärder.

Sedan propositionen 1974:69 remitterats till civilutskottet hade detta utskott – efter samråd under hand med jordbruksutskottet – genom beslut den 4 april 1974 till jordbruksutskottets beredning överlämnat propositionen i bl. a. den del som avsåg åtgärder enligt propositionen 1974:61.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den vid riksdagens början väckta motionen 1974:1478 av herr Nordgren m. fl. (m),

dels de i anledning av propositionen 1974:61 väckta motionerna

1974:1626 av herr Olsson i Edane m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen beslutade att tillämpningskungörelsen fick en sådan utformning att de här anslagna medlen i första hand kom att gå till skogsvårdsåtgärder, som innebar en verklig ökning av det skogsvårdsprogram som

Onsdagen den
15 maj 1974

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

normalt skulle ha kommit till utförande, även om inte det i propositionen upptagna stödet utgått,

1974:1672 av herr Johansson i Holmgården m. fl. (c, m, fp) vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1974:61 beslutade 1. att statsbidrag för intensifierad skogsvård i norra Sverige för enskilda skogsägare skulle uppgå till högst 80 procent av godkänd kostnad inom det inre stödområdet och till högst 60 procent i övriga delar, 2. att de bidragsberättigade områdena borde följa gränserna för det allmänna stödområdet som gällde för det statliga regionalpolitiska stödet och utgå med högst 40 procent av de godkända kostnaderna i de områden som ej omfattades av propositionen, 3. att skogsvårdsstyrelserna härvid gavs rätt att bestämma om bidragsprocenten inom de angivna ramarna i enlighet med det i motionen anförda,

1974:1673 av fru Jonäng m. fl. (c) vari hemställt att riksdagen beslutade 1. att statsbidrag för intensifierad skogsvård i norra Sverige för enskilda skogsägare skulle uppgå till högst 80 procent av godkänd kostnad inom det inre stödområdet och till högst 60 procent i allmänna stödområdet jämte Gästrikland, 2. att dåligt bestockade slutavverkningsskogar liksom återväxtåtgärder efter deras avverkning skulle vara stödberättigade, 3. att fria plantor generellt skulle lämnas till bidragsberättigade återväxtåtgärder samt

1974:1674 av herr Lorentzon m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen i anledning av propositionen 1974:61 beslutade 1. att uttala sin anslutning till i denna motion förordad differentierat kostnadsansvar för vidtagande av skogsvårdande åtgärder samt godkänna de i propositionen anförda riktlinjerna för skogsvård i norra Sverige m. m. jämte förslagen om stöd till forskning och utveckling rörande maskiner och metoder för tillvaratagande av skogsavfall m. m., 2. att hos regeringen hemställa om att fastställa en närmare avvägning enligt i motionen anförda synpunkter angående storleken av de markarealer – utöver statsägd skog – tillhörig en och samma ägare, för vilka statligt stöd kunde beviljas, 3. att bifalla den i propositionen, punkterna 3, 4 och 5, gjorda hemställan rörande utfästelse om statsbidrag, förslagsanslag till Åtgärder för intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m. samt reservationsanslag till Forskning rörande tillvaratagande av skogsavfall m. m.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. anse motionen 1974:1673, yrkande 2, besvarad med vad utskottet anfört,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och, såvitt nu var i fråga, med avslag på motionerna 1974:1672, yrkande 2, och 1974:1673, yrkande 1, godkänna vad utskottet förordat beträffande det område som skulle omfattas av programmet för intensifierad skogsvård i norra Sverige,

3. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1974:1672, yrkande 2, och 1974:1673, yrkande 1, båda såvitt nu var i fråga, samt motionen 1974:1672, yrkandena 1 och 3, ävensom med avslag på motionen 1974:1674, yrkandena 1 och 2, godkänna vad utskottet förordat beträffande storleken av ifrågavarande statliga stöd,

Onsdagen den
15 maj 1974

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

4. lämna motionen 1974:1673, yrkande 3, utan åtgärd,
5. lämna motionen 1974:1674, yrkande 3, utan åtgärd,
6. med bifall till motionen 1974:1626, godkänna vad utskottet anfört rörande utformningen av tillämpningsbestämmelserna för det föreslagna stödet,
7. i övrigt godkänna vad i propositionen förordats rörande statsbidrag till intensifierad skogsvård i norra Sverige,
8. godkänna vad i propositionerna 1974:61 och 1974:69 förordats om stöd till forskning och utveckling rörande maskiner och metoder för tillvaratagande av skogsavfall m. m.,
9. medge att under budgetåret 1974/75 utfästes statsbidrag med högst 41 900 000 kronor till intensifierad skogsvård i norra Sverige samt till skogliga åtgärder inom samverkansområden i de fyra nordligaste länen och för att fullgöra skogsvårdsföretag i Lappmarken,
10. till Åtgärder för intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m. för budgetåret 1974/75 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 100 000 kronor,
11. till Forskning rörande tillvaratagande av skogsavfall m. m. för budgetåret 1974/75 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor,
12. lämna motionen 1974:1478 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Takman (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen skulle i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1974:1674, yrkandena 1 och 2, ävensom med avslag på motionerna 1974:1672, yrkande 2, och 1974:1673, yrkande 1, de båda sistnämnda yrkandena såvitt nu var i fråga, samt motionen 1974:1672, yrkandena 1 och 3, godkänna vad reservanten förordat beträffande storleken av ifrågakarande statliga stöd, m. m.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Särskilt inspirerande är det givetvis inte att beträda talarstolen i denna sena timme, i synnerhet som detta ärende är upptaget i slutet på föredragningslistan. Men eftersom före mig ett stort antal talare har talat för enhälliga utskottsbetänkanden tänker jag tala för en reservation.

Inom svensk storindustri är det egentligen endast skogsindustrin som i stort sett inte har ändrat sin produktionsprocess för att få fram mera högförädlade varor. Fortfarande är det papper, massa och sågade trävaror som utgör de huvudsakliga produkterna.

Däremot har det skett en omfattande rationalisering inom denna produktionssektor. I propositionen 61 bekräftar departementschefen att antalet i skogsbruket sysselsatta under de senaste tio åren har minskat med 50 000. Bygder har nästan helt avfolkats. Framför allt är det Norrland och skogslänen som har drabbats. Vinsterna för aktieägarna är stora och slår för närvarande rekord. Skogsindustrin är däremot känd för sitt låga löneläge.

Favörer i form av statliga gåvor och bidrag till bolagen har givetvis

Onsdagen den
15 maj 1974

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

underlättat rationaliseringarna och strukturförändringen och därmed den omfattande utslagningen av arbetskraft. Självklart har vinstutvecklingen påverkats fördelaktigt av dessa statliga gåvor och bidrag. Men den för aktieägarna inom skogsindustrin fördelaktiga vinstutvecklingen är inte endast orsakad av ett för arbetarna lågt löneläge och utslagningen av tiotusentals arbetare. Dit hör även den omfattande skogsskövlingen, där hänsyn inte har tagits till gällande lagar.

Det är just i detta läge som regeringen föreslår att 30 miljoner kronor av skattebetalarnas pengar skall ges till ett särskilt skogsvårdsprogram, som beräknas ge 2 500 årsarbeten i framför allt Norrlandslänen. De som främst skulle tjäna härpå är egentligen skogsbolagen, de bolag som har svarat för utslagningen av arbetskraften i skogslänen. Ser man till proportionerna – 2 500 arbetstillfällen i skogen i förhållande till de 50 000 som skogsbolagen under de senaste tio åren har gjort arbetslösa – är det sysselsättningsmässiga resultatet mycket ringa, i synnerhet som det skall fördelas på stora områden i vårt land. Därtill är det enligt regeringens förslag samhället som skall svara för kostnaderna, inte de rika privata skogsbolagen.

Som framgår av vpk-motionen 1674 är vi inte motsståndare till att det vidtas omfattande skogsvårdande åtgärder, men vi anser det vara en självklar skyldighet för de privata skogsbolagen att ekonomiskt svara för skogsvårdsåtgärderna. Inte endast vinstutvecklingen avgör vårt ställningstagande; även den rovdrift med skogen som har skett under senare år spelar för oss en avgörande roll. Skogsvårdslagens 7 §, den s. k. ransoneringsparagrafen, har helt enkelt satts ur kraft. Denna paragraf har följande lydelse:

”Avverkning av icke utvecklingsbar skog må ej å någon fastighet utan skogsvårdsstyrelsens tillstånd så företagas, att större rubbningar i avkastningens jämnhet uppkomma.

Ej heller må avverkning av icke utvecklingsbar skog så bedrivas, att skogens återväxt avsevärt försvåras.”

Skogsvårdslagens paragrafer 8, 14, 15, 16 och 18 är även intressanta i detta sammanhang.

Har skogsbolagen tillgång till gammal skog får man enligt skogsvårdslagen inte ta allt på en gång, utan uttagen skall spridas ut på en längre tidsperiod och avverkningen av den icke utvecklingsbara skogen får inte utföras på sådant sätt att större rubbningar i avkastningen uppkommer. Men det är detta som har skett i vårt land. Kalhyggerna dominerar i många fall bilden – och då stora och omfattande kalytor. Här är det också bolagen som leder.

Ransoneringskraven i skogsvårdslagen har det tydligen tagits mindre hänsyn till. Skogsvårdsstyrelserna i de olika skogslänen tycks ha varit alldeles för givmilda mot skogsbolagens krav på kalhyggen. På annat sätt kan man exempelvis inte tolka skogsvårdsstyrelsen i Gävle då denna i en artikel i tidningen Land – nr 13 den 29 mars i år – meddelar att den för sin del kommer att successivt skärpa tillämpningen av skogsvårdslagens 7 §, då engångsuttagen i skogarna är på väg att bli alltför stora. Man menar att med den slutavverkningstakt som förekommer i dag är landet utan avverkningsbar skog om 30 år.

Onsdagen den
15 maj 1974

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

I detta läge då vinstutvecklingen för skogsbolagen slår rekord samt efter den stora utslagningen av arbetskraft och under det att en omfattande rovdrift förekommer i skogarna, då kommer regeringen med sitt förslag om statligt ekonomiskt stöd till skogsvårdsåtgärder som — säger man — ”dels skapar sysselsättning på kort sikt, dels förbättrar sysselsättningsläget och skogsindustrins råvaruförsörjning på lång sikt”.

Vad beträffar det av regeringen föreslagna skogsvårdsprogrammet har vi vpk-motionärer inget att anföra. Vad vi vänder oss emot är det kortsynta profittänkande som präglar svenskt skogsbruk. Skogsproduktionen måste planeras på lång sikt, och dit hör planmässiga och omfattande åtgärder för att öka tillväxten. Svenskt skogsbruk befinner sig redan i den situationen att avverkningarna överstiger skogarnas tillväxt.

Vi vpk-motionärer menar att gäller det att främja en rationellare skogsvård med användandet av statliga medel, så bör dessa satsas — förutom på de statliga skogarna — på det mindre skogsbruket. Vi är inte överens med formuleringen i propositionen ”att stödet utgår likformigt till alla ägarkategorier”. Vi anser det som en självklar skyldighet för skogsbolagen att ekonomiskt svara för skogsvårdsåtgärderna. Samma skyldighet föreligger i princip även för det mindre skogsbruket. Men en statlig satsning kan här vara försvarbar då det gäller att utan tidsspilla få skogsvårdande åtgärder vidtagna.

I propositionen betonar departementschefen att det är angeläget att skogsvårdsåtgärder som normalt skall utföras och som inte ingår i det föreslagna programmet också intensifieras. Detta önskemål understryker också jordbruksutskottet i sitt betänkande nr 19. Men är inte detta endast ett önsketänkande? Ty det bidrag som en riksdagsmajoritet om en stund förmodligen kommer att fatta beslut om är ett produktionsbidrag till skogsbolagen — i bästa fall. Det kan komma att utgöra en direkt gåva över statsbudgeten till de rika skogsbolagen, utan att därför några egentliga skogsvårdande åtgärder kommer att vidtas av dessa skogsbolag. Hur skall en effektiv kontroll här egentligen kunna genomföras? De mindre skogsägarna går det säkerligen att syna i sömmarna, men när det gäller de stora privata skogsbolagen ställer det sig svårare. Utskottets skrivning på s. 9 i betänkandet bekräftar de svårigheter som i detta fall är för handen: ”Utskottet finner anledning understryka angelägenheten av att tillämpningsbestämmelserna för det föreslagna stödet ges en sådan utformning att anslagna medel kommer till användning för att stödja åtgärder som innebär en verklig ökning i förhållande till vad som kan förutsättas ha kommit till utförande om det nu föreslagna särskilda stödet inte utgått.” Om nu jordbruksutskottet hyst den bestämda uppfattningen att det privata vinstbegäret inte varit drivkraften utan de privata skogsbolagen drivits av socialt ansvar och med samhällets bästa för ögonen, hade en dylik skrivning varit obehövlig.

Riksdagsmotionen 1626, undertecknad av idel socialdemokratiska kammarledamöter, har nyligen kommit till av samma skäl, nämligen att det kan misstänkas att de statliga pengar som det här är fråga om hamnar hos skogsbolagen utan att därför några större skogsvårdande åtgärder blir vidtagna. Här ett citat ur motionen 1626, som kan bekräfta ett dylikt

antagande: "Vi motionärer förväntar oss att det stöd som statsmakterna ställer i utsikt skall resultera i en kraftigt utökad skogsvårdande verksamhet utöver den som olika ägarkategorier haft planer på att genomföra." I motionen utgår man vidare från att ambitionsnivån hos såväl skogsbolag som enskilda markägare väsentligt skall höjas.

Om motionärerna hade litat på att skogsbolagen och markägarna i övrigt skulle använda det stora samhälleliga ekonomiska stöd som det enligt propositionen är fråga om, hade givetvis denna motion varit onödig att väcka. Men misstänksamhet mot skogsbolagen tycks här vara för handen. Yrkandet i motionen bekräftar detta. Motionärerna hoppas nämligen på att tillämpningskungörelsen får en sådan utformning att anslagna medel i första hand kommer att gå till skogsvårdsåtgärder. Man kan ju fråga sig var pengarna annars skulle hamna.

Jag anser motionen 1626 vara på sin plats, även om den inte helt är konsekvent, vilket jag anser att vänsterpartiet kommunisternas motion är. I denna hävdas att skogsbolagen själva skall svara för kostnaderna. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation av herr Takman som är fogad till jordbruksutskottets betänkande nr 16.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! Jag har tidigare vid upprepade tillfällen haft anledning att från denna talarstol efterfråga en proposition i detta ärende. I mitt hemlän har vi sedan åtskilliga år tillbaka haft ett skogsvårdsprogram, som jag föreslagit och som jag hoppats skulle komma till genomförande, ett program som man på mycket goda grunder räknade med skulle ge ett sysselsättningstillskott åt länet på cirka 2 000 årsarbeten.

Detta skogsvårdsprogram är byggt på erfarenheter från liknande skogsvårdsprogram som genomförts i våra grannländer både i öst och väst. Därför är det med utomordentlig tillfredsställelse som vi tog emot denna proposition. Visserligen måste vi konstatera att statsrådet inte anser sig kunna i propositionen föreslå alla de åtgärder som ingick i det skogsvårdsprogram som fanns både i vårt och i andra Norrlandslän. De åtgärder som inte togs med i propositionen var främst gödsling och dikning. Vi har emellertid accepterat att de frågorna hitintills inte har kommit med i hela sin vidd på grund av de utredningar som pågår och hoppas att utredningarna så snart som möjligt slutför sitt arbete. Jag är helt övertygad om att man måste komma fram till lösningar som ger möjlighet till framför allt utökad gödsling i skogsmarkerna.

Skogsvårdsprogrammet är ju tillkommet inte bara för att ge en ökad sysselsättning i skogen utan också för att ge ökat underlag för industri i form av ett tillskott av råvara. Jag skall inte här uppta tiden med att ge anvisningar om och belägg för den situation som vi är inne i, där vi kan se fram emot en minskning av råvarutillgångarna, men det finns all anledning till en i hög grad intensifierad skogsvård som ger en större råvarutillgång.

En sak är i alla fall klar – och det har jag också tidigare antytt härifrån – nämligen att det är angeläget att detta program kan genomföras i en tid när det fortfarande finns människor kvar i inlandet. När vi från vårt håll helt slutit upp kring propositionens förslag, som innebär att stöd skall

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

Onsdagen den
15 maj 1974

*Stöd till intensi-
fierad skogsvård
i norra Sverige,
m. m.*

utgå – visserligen i mindre omfattning – även till bolags- och statsskogar, så är det helt betingat av angelägenheten av att få fram en ökad råvarumängd och ökade sysselsättningsmöjligheter.

När herr Lorentzon vill göra gällande att den proposition som här föreligger och det beslut som vi hoppas att riksdagen skall fatta skulle innebära att miljonerna i största utsträckning skall komma bolagen till del, så är det ju en direkt anklagelse mot i första hand det enskilda skogsbruket men även mot domänverket för att inte ha intresse för och vilja att göra den insats som skogsvårdsprogrammet ger möjlighet till. Jag är helt övertygad om att både de enskilda skogsägarna och domänverket kommer att utnyttja de möjligheter som beslutet här i dag medför, och jag skall som ett enda exempel ta Arjeplogs kommun. Där finns en produktiv areal på 323 000 hektar, och därav upptas ca 220 000 hektar av domänverkets skogar. En hel del av de skogarna ligger inom områden om vilka det har sagts att det är tveksamt huruvida det lönar sig att avverka skogen och göra insatser för skogsvård, alltså områden som ligger inom nollzonen. Den stimulans som skogsvårdsprogrammet innebär måste helt självklart medföra att gränsen för nollzonen flyttas längre upp i stället för att som hittills år efter år flyttas längre ner. Att programmet måste vara en tillgång för en kommun som Arjeplog är det väl inget som helst tvivel om.

Jag skall glädja kammarens ledamöter med att inskränka mig till vad jag här sagt. Jag är övertygad om att kammaren kommer att bifalla jordbruksutskottets hemställan i detta ärende. Jag vill bara till slut säga att jag tror att man i en framtid kommer fram till en situation där ett liknande program kommer att omfatta hela landet. Jag är helt övertygad om att man kommer att finna att de insatser som ett sådant här program stimulerar till är väl värda att genomföra över hela landet för att ge sysselsättning men framför allt för ge det råvarutillskott som vi är utomordentligt angelägna om att få.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 16.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det här skall bli kort.

Herr Johansson i Holmgården tycks ha missuppfattat mig alldeles eller också lyssnade han inte på vad jag sade. Jag sade att vi motionärer från vänsterpartiet kommunisterna är med på att de privata skogsägarna skall få del av detta anslag även om de i princip skulle betala det själva. Vidare beträffande statens skogar: Vad jag vänt mig mot är de privata stora bolagen. Jag kan inte fatta varför de mindre markägarna skulle vara motståndare till det.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till detta säga att man hela tiden medan detta program utarbetats har ansett det riktigt att statsstöd beviljas för skogsvårdsinsatser åt alla ägarkategorier. Vi är nämligen medvetna om att många av dessa åtgärder är av den arten att de inte skulle komma att genomföras om man inte lämnade den stimulans som stödet innebär. När

Onsdagen den
15 maj 1974

*Stöd till intensi-
fierad skogsvård
i norra Sverige,
m. m.*

åtgärderna som sådana ur nationalekonomisk synpunkt är riktiga kan det inte betraktas som en förlust för samhället att ett dylikt stöd tillfaller samtliga ägarkategorier.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det må vara hur som helst med den saken. Att det från visst håll under hela den tid frågan behandlats har ansetts att alla ägarkategorier skall få tillgång till dessa subventioner eller gåvor betvivlar jag inte alls. Men jag har inte den uppfattningen, och det är bara det jag har framfört här.

Att man skall se till att landet har råvarutillgångar, det är vi allesammans överens om. Jag har vänt mig mot – det gör vårt parti – den rovdrift som sker i de svenska skogarna. Initierade personer säger att om denna rovdrift fortsätter har vi om 30 år ingen råvara i skogarna längre. Det är så frågan ligger till.

Fortfarande talar vi tydligen från olika utgångspunkter – och det kan i och för sig vara riktigt.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att det inte vid detta tillfälle finns anledning att ta upp en debatt om hela den skogsvårdspolitik som vi i framtiden skall föra. Den debatten får vi ta senare; det finns en utredning som arbetar på detta område.

Låt mig också tillägga att beteckningen gåvor för ett statsbidrag är helt oriktig, vilken ägarkategori stödet än tillfaller. Det är i alla fall förenat med en väsentlig insats att erhålla detta stöd.

Herr HEDSTRÖM (s):

Herr talman! Regeringens förslag om en intensifierad skogsvård i norra Sverige bör hälsas med största tillfredsställelse inte bara av kammarans ledamöter utan framför allt av dem som direkt berörs. Skogsbruket i det område som omfattas av förslaget har sedan länge varit av avgörande betydelse för sysselsättningen. Önskvärheten av att även de som arbetar i skogen skall få del av det ökade välförhållandet i landet har emellertid medfört att skogsbruket liksom andra näringar har måst rationaliseras. Detta har i sin tur inneburit att sysselsättningsunderlaget minskat. Eftersom möjligheterna att finna alternativ sysselsättning i skogslänen är begränsade är det angeläget att skogsbruket – vilket regeringens förslag är ett exempel på – inordnas i den statliga regionalpolitiken.

Kännetecknande för det föreslagna skogsvårdsprogrammet är att det skapar sysselsättning på både kort och lång sikt. Man får emellertid inte tro att sysselsättningsvolymen på kort sikt skall ökas markant. De föreslagna åtgärderna kommer dock att dämpa minskningstakten i sysselsättningen, som blir följderna av den fortsatta och som jag menar nödvändiga rationaliseringen av skogsbruket.

Regeringen föreslår därför att i första hand de som redan arbetar inom skogsbruket eller arbetslösa skogsarbetare på orten skall sysselsättas i de arbeten som tillkommer genom det föreslagna stödet. Jag anser det vara

Onsdagen den
15 maj 1974.

Stöd till intensifierad skogsvård i norra Sverige, m. m.

värt att notera att sådana som riskerar att bli friställda inte längre skall behöva anmäla sig som arbetslösa för att få sysselsättning i det yrke som de sedan lång tid har varit verksamma i.

Utmärkande för regeringens skogsvårdsprogram är vidare att åtgärderna är sådana som man normalt inte kan kräva att skogsägarna skall utföra. Samtliga åtgärder tjänar syftet att öka den framtida produktionen av virke i våra skogar. Resultatet i detta avseende kommer till synes först på lång sikt och innebär då en ökad sysselsättning jämfört med vad som annars hade blivit fallet. En ökad virkesproduktion i framtiden är nödvändig om inte skogsnäringen som helhet skall behöva minska i omfattning. Detta framgår klart av de avverkningsberäkningar som gjorts för 1975 års fastighetstaxering.

I vad gäller de av regeringen föreslagna bidragsprocenten har utskottet föreslagit viss justering så att enskilda personer skall kunna få högre bidrag än övriga skogsägare. Avsikten med skogsvårdsprogrammet är bl. a. att förbättra sysselsättningen och råvaruförsörjningen på lång sikt. Detta är främst ett samhällets intresse och ett intresse för dem vilkas skogsbruk och skogsindustri är integrerade. För att stimulera privata skogsägare, vilkas fastigheter ofta är mycket små, att intensivifiera sin skogsvård måste enligt vår mening ett något högre bidrag kunna ges. Dessa skogsägare kommer inte själva att kunna få del av de positiva effekter som deras åtgärder medför på lång sikt.

Slutligen vill jag peka på att utskottet liksom departementschefen har understrukit angelägenheten av att de skogsvårdsåtgärder som inte ingår i programmet och som normalt skall utföras av skogsägaren också intensivifieras. Regeringens förslag innebär att staten går in och stöder sådana åtgärder som på lång sikt påverkar skogsproduktionen och därmed sysselsättningen positivt. Mot bakgrund av de förbättrade skogskonjunkturerna får det då anses rimligt att skogsägarna själva står för åtgärder av bl. a. kortsiktig natur.

Som en replik till herr Lorentzon skulle jag vilja säga att avsikten med det föreslagna stödet till skogsvård bl. a. är att förbättra sysselsättningsmöjligheterna för befolkningen i glesbygden. I skogslänen är ju skogsbruket sedan länge basnäringen. De som arbetar i skogsbruket och som kan riskera att bli utan arbete är till största delen anställda av domänverket och skogsbolagen. Staten och bolagen är de dominerande markägarna i Norrlands inland, och skulle någon av dessa uteslutas från det nya stödet skulle det mål som vi har tänkt oss, nämligen ökad trygghet för de äldre skogsarbetarna, inte kunna uppnås.

Jag vill också i detta sammanhang peka på att det stöd som kommer att lämnas inte kommer att innebära några ökade vinster för skogsägarna, eftersom de föreslagna åtgärderna är sådana som inte hade kommit att utföras utan särskild stimulans till skogsägarna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag har tidigare sett uppgifter om — det framkommer också i propositionen — att de 30 miljoner kronor det här är fråga om för

Onsdagen den
15 maj 1974

*Stöd till intensi-
fierad skogsvård
i norra Sverige,
m. m.*

intensifierad skogsvård framför allt har tagits fram för att skapa sysselsättning. Det är emellertid en mycket begränsad sysselsättning, eftersom det gäller 2 500 arbetstillfällen i det stora område som sträcker sig över hela Norrland, hela stödområdet i Värmland och nedåt.

Sedan må man tala sig varm för att skapa trygghet åt de äldre arbetarna. Det kan det ju knappast bli fråga om i det här fallet mot bakgrund av att skogsbolagen har slagit ut 50 000 skogsarbetare under de senaste tio åren.

Tidningarna ute i landet har i anslutning till de här motionerna tagit upp frågan om sysselsättningen. Så har också skett i mitt eget län, där vår motion kommenterats bl. a. av den socialdemokratiska tidningen Nya Norrland, som delvis vill ge oss rätt i att det är diskutabelt att bolagen skall få de tillgångar som detta bidrag utgör. Men det gäller ju ändå att skaffa sysselsättning.

Tidningen skriver vidare: Det gäller också att "säkra virkestillgången i en avlägsen framtid, fyrtio år framåt i tiden. Skall vi tro att socialismen skall marschera fram så sakta att det då har någon betydelse för produktionens fördelning vem som i dag står som ägare till våra naturtillgångar? Det vägrar vi att tro."

Nya Norrland säger alltså att man vägrar tro att det skall gå så sakta under de närmaste åren. Men om vi tar i betraktande att socialdemokraterna har suttit i regeringsställning i 40 år är det väl närmast överoptimistiskt om Nya Norrland tror att skogarna den gången skulle tillhöra folket.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Timmen är sen, men ett par saker måste sägas med anledning av herr Lorentzons inlägg. Han har gått till angrepp på skogsvårdsstyrelserna och påstår att de inte sköter sin uppgift.

Det går till på det sättet att skogsvårdsstyrelserna begär in skogsbolagens avverkningsplaner, tar ställning till dem, och i den mån avverkningsplanerna inte stämmer överens med skogsvårdslagen slår skogsvårdsstyrelserna till. Vi har flera exempel på detta.

Herr Lorentzon och hans partivänner vill enligt reservationen lösa frågan om att få skogsbolagen att engagera sig i den här skogsvårdsverksamheten på följande sätt: "Vid behov bör bestämmelser utfärdas och sättas i kraft som medger ingripanden då uppenbar vanvård av skog ifrågakommer." Det är ju en våldsamt spännvidd mellan möjligheterna att ingripa på grund av uppenbar vanvård och att få till stånd den typ av insatser som det här är fråga om, dvs. insatser som i dag inte kan bedömas som lönsamma men som på sikt bör komma till stånd. Principiellt anser jag inte att detta stöd är annorlunda än den typ av lokaliseringssatser som vi gör för Norrlands vidkommande när det gäller andra typer av verksamhet, där vi för att industriföretag av annan karaktär skall förlägga sin verksamhet i den här delen av landet är beredda att — även om verksamheten kan bedömas bli mindre lönsam — tillskjuta medel från statens sida. Detta stöd innebär en åtgärd av principiellt exakt samma karaktär.

Jag vill till slut säga att Skogsarbetareförbundet för sin del har varit

utomordentligt angeläget om att markera att alla ägarkategorier borde inrymmas i skogsvårdsprogrammet för att därigenom kunna få stöd från statens sida.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Med anledning av det senaste som herr jordbruksministern anförde, dvs. att fackförbundet har uttalat sig för att även skogsbolagen skall vara med i skogsvårdsprogrammet, vill jag säga att detta är en självklarhet, eftersom ägarna av mindre markområden inte ger någon sysselsättning. Det är genom skogsbolagen som sysselsättning kan skapas. Därför bör det införas en verklig kontroll över att pengarna används på det sätt som avses. Och eftersom fackförbundets ledning är intresserad av att hålla sina medlemmar i arbete, finner jag det helt naturligt att den från sin utgångspunkt har gjort detta uttalande.

I vad sedan gäller talet om att jag angripit skogsvårdsstyrelserna vill jag säga, att jag inte har gjort det på annat sätt än att jag citerat en artikel av den 29 mars i år i nr 13 av Land, där en intervju utförd inom skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län redovisats. Det framhålls i artikeln att vi med en sådan slutavverkningstakt som den vi nu har kommer att vara utan avverkningsmogen skog om 30 år. För denna uppgift svarar Kaljo Sotter. Denne talar vidare om att man måste skärpa sig när det gäller ransoneringsparagrafen, dvs. § 7 i skogsvårdslagen.

Det är inte jag som anklagar skogsvårdsstyrelsen eller dess ledning i länet, utan jag citerar bara vad man själv säger i skogsvårdsstyrelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4-12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 12 Informationssystem för miljövården

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 20 i anledning av propositionen 1974:46 angående utveckling av ett informationssystem för miljövården, m. m. jämte motioner.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Till jordbruksutskottets betänkande nr 20 är fogat ett särskilt yttrande, som gäller representation i miljödatanämnden för den ideella miljövårdsrörelsen. Yttrandet har avlämnats i anledning av

utskottets behandling av motionen 1760 av herrar Wirtén och Nyquist.

Miljökontrollutredningen säger att miljödatanämnden bör vara sammansatt på ett sådant sätt att den blir representativ för de olika organ som i första hand kommer att delta i utvecklingen av miljödatainformation eller kommer att utnyttja densamma. Hit hör enligt utredningen bl. a. naturvårdsverket, statistiska centralbyrån, socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens livsmedelsverk, konsumentverket, statens planverk och statskontoret. Vidare bör enligt utredningens mening länsstyrelserna, kommunerna, industrin och den målinriktade forskningen vara representerade.

Skulle alla de statliga myndigheter som utredningen nämner bli representerade i miljödatanämnden, så skulle den dels bli ganska stor, dels bli starkt byråkratiskt dominerad.

Departementschefen upprepar inte i propositionen utredningens långa uppräknning men finner det viktigt att förutom statliga myndigheter, kommunerna och forskningen också arbetsmarknadens organ blir representerade i nämnden. Dessutom säger departementschefen, att i nämnden bör ingå företrädare för de olika intressen som berörs i samband med utvecklingen av miljödatainformation. Jag hoppas att departementschefen till dessa olika intressen räknar den ideella miljövårdsrörelsen.

Jag är övertygad om att det under miljödatasystemets utvecklings- och uppbyggnadsskede vore mycket värdefullt, om representationen från statliga och kommunala myndigheter, forskningen och arbetsmarknadens parter kompletterades med någon eller några personer från den ideella miljövårdsrörelsen. Det är ganska troligt – och det framhålls också i motion 1760 – att den information som allmänheten, miljögrupper och andra ideella organisationer vill ha i vissa avseenden kan skilja sig från den information som övervakande och ansvariga myndigheter eller ekonomiska intressen i första hand önskar sig.

Det är mot den bakgrunden, herr talman, som jag hade ansett det önskvärt att utskottet i sin skrivning hade tagit med ett önskemål om representation i miljödatanämnden för den ideella miljövårdsrörelsen. När det inte var möjligt att få utskottet med på en sådan skrivning vill jag uttrycka den förhoppningen, att regeringen – som i sista hand bestämmer miljödatanämndens sammansättning – skall ta hänsyn till detta önskemål.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

Nr 22 i anledning av motioner om miljövärdhetsforskning

Inrikesutskottets betänkande

Nr 13 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

*Informationssystem
för miljövärdheten*

Nr 82

Onsdagen den
15 maj 1974

Finansutskottets betänkande

Nr 22 i anledning av propositionen 1974:106 med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen (1962:256), m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 23.47.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert